

37/05/47.713): 352

598

Пролетарі всіх країн, єднайтесь!

БЮЛЕТЕНЬ

Туберніяльного Відділу Народної Освіти
на Полтавщині.

Полтава, рг Кобилякськ. і Пушкинськ., 3 поверх.

ЗМІСТ: До селян і робітників.
Биковець—Трудове ви-
ховання. Літня компанія. Політосвіта.
Соціяльне виховання. Організаційно-
інструкторська частина. Обіжники
Губосвіти і НКО. Хроника Губосвіти
ІНО. Хроника повітів. Новини книжн.
ринку.

Ч. 2.

Червень.

1922

6/20 ГРОМАДЯНЕ ПОЛТАВЩИНИ!

НА ДОПОМОГУ!

370
1599.

Справі соціяльного виховання загрожує зараз величезна небезпека. Наслідки імперіялістичної війни, горожанської боротьби, бандитизму, нападів цілої свори куртизанок європейського, особливо французького капіталу, як Врангель, Деникин, Колчак, Петлюра і под., лихоліття 1922 року—небувалий голод на Поволожжі і в південній Україні, Туркестані—це все до того знесило матеріяльне становище Рад. федерацій, що в де-яких справах, як от особливо справа народної освіти—стає дуже скрутно. Робітництво гідко, а як де, той зовсім ні, одержує голодні пайки, обідране, знесиленне. Органи Наросвіти б'ються в тенетах безсилля—всюди треба допомогти, а нічим, ні коштів, ні продуктів, ні сил...

До того ще сітка установ Наросвіти значно розбухла, бо революція особливо жовтнева—дала величезний здвиг до знання—збільшилися трати на робітників, кількість дітей на державному утриманні. Замість сотен пріютських дітей за часів царату, Радвлада виховує сотні тисяч пролетарських дітей по своїм численим Дбудинкам. Були засоби і широко становилась справа соцвиховання.

Але зараз біда. Голод підірвав значно ресурси країни.

Школа трудовая соціялістична має утримуватись населенням всім, бути на периферійному постачанні, а в цих ще гірших обставинах—зкористати далеко не бажаного для Радвлади джерела—батьків. **Трудшкола переходить на кошти батьків і населення.** Залишаються в Дбудинках сироти, напівсироти, яким батьківські кошти—не існують. Їхній стан жахливий!...

Полтавський державний
педагогічний інститут.
ім. В. Г. Короленка
МУЗЕЙ ІСТОРІЇ
ІНСТИТУТУ

№259
19/IV 23

Необхідна **негайна** широка допомога всіх громадян **Полтавщини. Організований пролетаріят!** Профспілки! Кооперативи! Державні самоокупаючі органи! Де ви?! Хай частина податків, операцій піде на школи, Дбудинок! Цеж можливо.

Дайте допомогу! Вона конче потрібна. Виконайте свій пролетарський обов'язок! Хай кожні 10 душ утримують в Дб. 1 дитину. 12.000 робітників м. Полтави будут легко спасати життя й виховання 1000 дітей—сиріт, жертв бандитизму, війни, дітей Ваших героїв—товаришів!

Слава тим організаціям що вже свій обов'язок виконали. І діти і громада і влада—їх не забудуть.

Це: Подів 7 Волод. дивізії, де Рабочком, Профспілка Робітників Комуналь. Господарства, це командні 14 піх курси і лазарет військовий. Слава і щира дяка їм!

А де ж совість і пролетарська правда інших? Чому так мовчить ЕПО, Губкооперспілка, Хуторянин, Кустарь?

Що думають дужі інші союзи? Нарпит? Совработники? одчисляйте од своїх оборотів певний відсоток і давайте на дітей.

Громадяне! Прислухайтеся!...

Справа більш, а ніж серйозна. Скоро буде пізно. Поспішайте ж!..

Хай по школах, Вами патронированих даремно вчаться Ваші діти, бо за них турбується міцна робітнича організація їхніх батьків членів профспілки!

Хай буде колективна плата за дітей, гуртом, **всі за одного і один за всіх**, а не кожен батько буде обивати каміння губтучі і продавати з себе та жінки останне махміття.

Селяне! Ваші діти будут вчитися, але візьміть в свої руки господарство Вашої школи, задовольніть робітників, спасіть од голоду сиріт і нещасних дітей Катеринославщини, Самарщини!

Йдіть щиро і міцно на допомогу державі—себ-то собі, — бо Радвлада—то Ваша влада, влада Вас самих.

Комнезами! не гайте часу і спасайте справу народньої освіти! В освіті наш рятуюнок. В темряві довго Ви сиділи, невже ж знову до гидотної темряви.

Вперед, до світла до знання, на бій за освіту, за школу!

В Радянській республіці велика небезпека. Губосвіта—вищий орган народньої освіти на Полтавщині б'є на гвалт. До порятунку!.. **Відкликайтеся ж, всі чесні громадяне-пролетарі!**...

Губнаросвіта Полтавщини.

Трудове виховання

і різні погляди на нього.

Наркомос і його органи: Губерніяльні Від. Освіти, повітові, різні науково-педагогічні комісії заняті важливим питанням—одшуканням нових найдоскональніших форм виховання дітей.

Всім зрозуміло, що та стара мертва школа, що з такими зусиллями монархичний уряд підтримував—не витримує жодної критики ні з боку педагогичного, а ні в якому разі з боку соціально-політичного. Десятки років кращі педагогічні сили працювали над створенням інших форм виховання й навчання. Ми маємо цілу низку таких велетнів-педагогів, як Пестальоці, Коменський, Русо, Фребель, Монтесорі, Пирогов, Ушинський, Кершенштейнер, Лай і т. п.

Цікаво прослідкувати ті різні форми, до яких дійшли ці педагоги, відшукуючи нову систему виховання.

Одні уявляють трудове виховання (всі педагоги погодилися на тому, що нове виховання передо всім мусить бути *трудовим*), як *фізичну працю рук*, через яку виховується в учня звичка до фізичної і ремісничої праці і яка підготовлює його до певної професії. Значіння праці, яко виховуючого фактора—ці педагоги одсувають на другий плян. Школа по їхньому, є „громада в мініятурі“. Спільна праця дітей і вихователів веде до збудування користних споживчих вартостей, якими обслуговуються наперед всього потреби школи.

Ця група педагогів захищає таким чином школу трудову *вузько-професійного характеру* в урон знанням і самому вихованню дитини раніше всього як громадянина, а не ремісника.

Друга група, спасаючи школу од теоретичности і шкодливої книжної учеби, все ж таки не перетворює школу в ремісничу майстерню. Вони рахують призначенням трудового виховання—розвиток в дітях самодіяльности, здорової ініціативи, критичного відношення до себе, вміння зв'язувати всяку працю з потребами життя. Шлях до цього—заведення в школі ручної праці, яко доповнюючої дисципліни, з поділами на різні види її: дерево, метал, глина, папер. Ручна праця не витісняє праці розумової, але існує, як щось рівнобічне, як коректив до теоретичного навчання, як цікавий педагогічний засіб, що веде до розвитку моторних почуттів в учнях, дисциплінує їхню увагу і привчає до самоконтролю.

Коли в часи капіталістичного ладу така реформа мігла задовольнити педагогів новаторів, то в епоху знищення капіталізму і утворення нового комуністичного порядку, коли викинуте гасло „хто не робить, той не їсть“ така постановка виховання вже не єсть задовольняючою.

Педагоги Гурлит, Гансберг, Лай дали ще *інше розуміння трудового виховання*. Здорова самодіяльність повинна йти рядом зі всяким знанням. Тому мало ввести в школу працю як доповнюючий елемент, але необхідно провести ідею практичної праці, як певний метод всіх загально освітніх дисциплін

школи. Відціля виходить виявлення фізичної активності **дітей**, як напр. ліпка на лекціях природознавства, вироблення найпростіших **приборів** по фізиці, малюнки й чертежі по математиці, журнали, реферати по рідній мові. Школа—це установа, в якій *органічно* з'єднане теоретичне навчання з практичною працею, привчання дітей не тільки пізнавати оточуюче життя, але й впливати на нього, перебудовувати його відповідно своїм знанням.

Остання форма виховання являється самою кращою з усіх боків критики і вимог життя. Вона збудована на марксистській ідеології, твердій і єдино-припустимій в соціалістичній країні. Цілковита органічна гармонія праці з знанням, всебічний вільний творчий розвиток всіх інтелектуальних здібностей дитини, колективизм, що червоною ниткою проходить через всю систему нового виховання—це ті підвалини, які дають останій теорії значну перевагу перед всіма іншими.

Конкретизуючи все сказане, трудове виховання можна визначити як виховання побудоване на таких принципах:

1. Повний і гармонійний розвиток особи, що з'єднала вміння розуміти явища життя і вільно в них орієнтується і здобула навички до наукового думання та громадської колективної праці.

2. Вільна творча праця в повній відповідальності з законами дитячої природи—як педагогічний метод, що проходить через всю виховательську діяльність.

3. Розвиток ініціативи і самодіяльності не через пасивне засвоєння знань, а шляхом притягнення дітей до праці лабораторного характеру, яка виявляється в самостійних спостереженнях, дослідах і відповідних висновках та заключеннях самої дитини.

М. Биковець.

ЛІТНЯ КОМПАНІЯ.

Негайно. Д. Важливо.

Обіжний лист.

Всім Повітосвітам, педрадам д. установ по соціальному вихованню.

Зтворена віками і гнилим режимом минулих часів традиція, що літо—то є доба відпочинку для дітей, зтомлених за зиму наукою—мусить по трохи зникати, бо до цього її штовхає уклад нашого життя, нові пляни і схеми освіти, нові завдання нового *соціального* виховання.

Можна й погодитись з традицією літніх каникул в умовах старої схолястичної школи, особливо середньої, коли дійсно дитину протягом 8 місяців

так мордовано було, так калічили її душу і набивали в неї всяку ерунду за „благословенними“ учебниками прот. Соколових, Филаретів, Ливанових, Добриніна, Єльпатьяєвських і їм подібного сміття, що дійсно за для врятування дитини потрібно було хоч на 2-3 місяці вирвати учня з такої атмосфери і казарменого режиму.

Радянська система змела геть цю систему, дала змогу заведення нових прийомів, методів, нових життєвих плянів і думок. Але й він так звикає до ярма, що йому без нього вільно, та якось ніяково, несвідомий раб буває жалкує за кайданами. Теж сталося з нашим громадянством. Воно традиційно хоче схоронити стару звичку—літнього спочинку їхніх дітей. Але після чого спочинок і що значить „спочинок“?

Нова школа викинула зубрьожку і ту мертвечинну старої школи, дала науку—життя, працю дитини—забавку в школі. Дала цікаву гру в науку, для малих, розумне творче життя—працю для доросліших. Крім того сучасні обставини голодної і напівзруйнованої країни не давали змоги працювати без перерв взімку; так після чого ж спочивати! Коли, далі, розуміти спочинок, як лежню на сонцю, в хаті,—це буде не стільки спочинок, а скільки лодарство.

Дитина може спочивати читаючи цікаву зрозумілу книжку, збираючи по лісах, луках рослини, виготовляючи гербарії, колекції комах, розмовляючи в веселому гурті товаришів своїх—за те, який розумний спочинок, повний руху, повітря, всіх елементів життя й здоровля!

Одже гасло „літня компанія дітей“, і є щось подібне до розумного спочинку.

Губсоцвих ясно уявляє картину існування сільської, хуторської школи, школи мійської, склад дітвори в них, їхні економічні ресурси, взаємовідносини і всю нашу дійсність бодай якого лихого 1922 року.

І одже Губсоцвих знаходить цілком можливим вимагати од місцевих органів Наросвіти проведення в життя таких заходів;

1. Праця з дітьми в літній триместр не припиняється. Канікулів в 1922 р. не вводиться. Установи соцвиху (тр. школи, Дбуд., садки) мають функціонувати без перерви все літо.

2. Обставини життя і сама схема в ідеалі змінює зміст праці в літню добу.

По Дбуд. і по молод. клясам трудшкіл регулярні заняття не ведуться. Єдине—це випускні кляси 7-ми річних трудшкіл, випуск яких провадиться згідно з окремою інструкцією (бюлетень ч. 1).

3. По тр. школам не може бути ніяких іспитів, перевірок знаннів по всіх клясах. Діти мають перейти до слідуючої кляси—групи механічно, коли

тільки здатні по своєму розвиткові до вищої класи. Не здатні залишаються на повторний курс чи то на цілий рік, або на 1 триместр, а після нього (після 1 січня) по постанові Педради, коли є всі данні для цього, можуть бути переведені знову до своєї групи.

4. Перевод дітей провадиться по закінченню біжучого триместру—себ-то од 1 по 15 вересня н. ст. До того часу діти залишаються в своїх групах і мають під час літнього триместра своєю працею вплинути так на справу, що перевод до стар. групи буде їм цілком певний (це на випадок неуспівання не хроничного, а випадкового, по яким обставинам домашнього, політичного і инш. характеру).

5. Змістом праці дітей в літний триместр є:

а) Регулярне функціонування дитячої бібліотеки, просвітянської чи громадської, при чому в першому випадкові значна участь дітей в видачі книг, чергуванні, зборі і одшуканні зачитаних, переплітанні і ремонті книг.

б) Систематичне перепроводження екскурсій і вправ в околицях свого села, району по циклам: *природничому* (ботаника, зоологія, геологія, крайознавство загальне), *гуманитарному* (історичні досліді роблених могил, валів і т. п., збирання переказів, легенд, казок, оповідань, місцевого фольклору мови, побуту, традицій).

Математичному (обмір землі, статистика своїх батьків, села, району, підрахунок врожаю, задачі на всякі питання що до цього—ск. зерен дала 1 десятина пшениці—з принципа—1 колосок, ск. колосків в квад. метрі і т. д., вимір лісів, садків, болот, річок, удобної і неудобної до посіву землі, продподаток минулий і майбутній, кільк. голодаючих, ск. споживають вони харчів, ск. відроблюють, ск. дає селянин на цю справу і т. п.

в) Організація вистав дитячих, концертів, лекцій, вечірок, релігій, зчитки; організація в свято гуртових ігор, забавок, вправ фізичних—(чехарда, джгут, в квача і т. п.).

г) Організація спорту і регулярних вправ по фізичному вихованню, (гулянки на човнах, мандрівка в дальній ліс, по байраках, купання в організованому ладі, гуртові „грязеві“ ванни, сонешні ванни і т. п.).

д) Організація охорони природи і її користних мешканців—пташок, твірят, рослини, дерева, садків.

е) Участь в організованому ладі—в громадських працях—як боротьба з гусінню, метеликом, кузькою, оврашками і т. п.

ж) Свята посадка дерев (в осени, а за літо підготовка до цього—ями, кіляки, молодняк плян посадки, розподіл ролів).

з) Праця по поглибленню знаннів по політичній економії — екскурсії на підприємства, заводи, млини; практичне ознайомлення з розподілом праці, складними елементами капіталу, ролі його і т. п.

і) Збирання матеріялу для ручної праці на зиму (див. с. 1 „Запасаймося матер...“).

6. Під час літнього триместру (до 1/ix) робітники соцвиховання мають скористатись відпуском на 1 місяць по черзі так, аби школа не стала зовсім пустою. В тих школах, де був всього 1 учитель — відпуск береться ним в такий час, коли вказана в п. а — і праця буде найслабішою і зв'язок дітей зі школою майже урветься (жнива).

7. Звичайно, що вказана в § 5 праця має пройти цілком педагогічно — соб-то дітям необхідно вивчати значіння работ, наслідки, причини явищ, а після екскурсій то що пророблювати матеріял, хоронити його. Саму працю старанно фіксувати в формі щоденників, журналів, записів, малюнків і т. п.

8. Цей наказ Губсоцвих вважає обов'язковим до виконання всіма д. установами Полтавщини без підтверження повітвід-освіт. Повітові відділи Освіти, волінструктори можуть деталізувати положення, але не мають права відмінити а ні жодного пункта.

Контроль і відповідальність за проведення наказу полягає на них.

Винуватих буде притягнуто до суду ревтрибунала.

9. До кінця триместру (до 1/ix) не провадити жодної примусової мобілізації робітників, перекидки з одного місця в друге, і взагалі утриматись од переводів, виключаючи випадки по заявам зацікав. осіб і на підставі сімейного, матеріяльного стану робітника.

Всякі звільнення, переводи провадити в цілковитому порозумінні з місцевим відділом Профспілки „Всемистос“.

10. При різних мобілізаціях робосів ріжними органами одстоювати права робітників і інтереси соцвиху, на підставі постанови РНК від 11/ix 1921 р. і негайно нарочитим повідомляти Губсоцвих і Губвсемистос.

11. Цей наказ — обіжний лист входить в силу з 1 травня — з початку літнього триместру. Повітсоцвихи мають регулярно 1 числа повідомляти про ход праці, а по закінченню триместра до 15/ix дати повний звіт про працю і наслідки, для чого повести зразу ж підготовку до збирання відомостів.

12. Повнорічні тр. школи мають подати відчити за триместр цей — крім своєму Повітсоцвиху і в Губсоцвих. За невиконання цього § буде притягнуто голов Пед. Рад в порядку административному до відповідальности.

Завгубсоцвих *Виктор.*

Ч. 100. Травня 10 дня.

Зав. організ. педаг. частиною *М. Биковець.*

Літня кампанія в дитячому будинкові.

Головним змістом колектива (дорослих і дітей) дитячого будинку в'язку з різким і довгим ухудшенням загального постачання дитячих будинків, і особливо харчування, повинен бути розвиток господарчої діяльності дитячого будинку. Із всіх видів господарчої діяльності, де праця дітей може дати не тільки практичні наслідки, але і задовольнити їх природні запитання, праця на огороді, в садку і в полі найбільш доцільні з точки зору педагогіки й гігієни. З господарчою діяльністю колектива повинні бути зв'язані всі другі галузі праці дитячого будинку — організація самого колектива, клубні заняття та инш.

До початку огородніх та польових праць кожним дитячим будинком мають бути по можливості учитані всі ресурси (кількість землі, живого і мертвого реманенту, живої сили та инш.), а також і досвід минулого року, і на підставі цього учоту і досвіду мусить бути розроблений конкретний господарчий плян. При розробці пляна з особливою обережністю треба учитувати живу силу колектива. Необхідно пам'ятати, що харчування дітей та персонала в більшості випадків було далеко незадовольнюючим, і що переоцінка їх сил може скоро привести до перевтоми і приємна сама по собі праця викличе в дітях огиду.

Головним запиненням до широкого розвитку сільсько-господарчої компанії в дитячих будинках з'явиться все-ж без сумніву не виснаження сил дітей і персонала, а недостача живого і мертвого реманета. В цих випадках необхідно заздалегідь визначить кількість живої сили колектива, що залишається вільною, і знайти їй другу працю. Перш

всього тут треба звернути увагу на можливість організованої участі дітей в комунальних радянських господарствах, на організацію дитячих отрядів по знищенню шкідників плодкових садків, для помінки огородів, для збирання лікарських рослин, продуктів огородини та ин. Другим запиненням без сумніву з'явиться недостача робітників, особливо в тих випадках, коли частина дітей, буде працювати поза господарством свого будинку. Вихід із цього може бути знайдений в об'єднанні праці окремих колективів дитячих будинків—в організації мішаних груп дітей під керовництвом одного з вихователів, і в притягненні найбільш сознательних дітей старшого зросту до організації груп в межах данного колектива і до керовництва працею цих груп. Загалом, як вся організація колектива окремого дитячого будинка так і організація групи дітей об'єднаних будинків, повинні бути улаштовані по принципу доцільності і вповні відповідати господарчому плянові данного дитячого будинка. В сільсько-господарчу працю будинка природньо будуть втягнені більш всього старші діти (од 12 до 15 р.), це-б то та група дітей, на плечі якої головним чином лежить вся біжуча праця в будинкові. Більша частина цієї праці, крім важкої фізичної, ляже тепер на середню групу дітей (9—11 р.), це переміщення центра ваги господарчого життя в середині будинку мусить бути використано, як в галузі праці по організації колектива (розвиток і зміцнення організаційних початків серед дітей цього зрісту), так і у відповідному поширенню педагогічної праці з дітьми, поскільки остання виходить з життя, що оточує ди-

тину, і його діяльності. Вся педагогічна праця з дітьми, як в межах одного будинка, так і в мішаних групах дітей повинна бути нерозривно зв'язана з їх роботою. І до цього жива природа дає найбільш багатий матеріял не тільки в галузі накоплення знаннів наукового характера, але і в галузі художньої творчости дитини та її естетичного розвитку.

Неможливо, тай немає потреби, перелічувати всі види праць дітей за час літньої компанії, котрі можуть і повинні бути покладені в основу педагогічної праці. Досить зупинитися на де-кількох прикладах. Розроблення господарчого пляну, учот „початкового капіталу“ в усіх його видах, визначення площі окремих участків землі і необхідної кількості ріжного насіння учот витраченої праці і „конечного капіталу“ і на решті, визначення продуктивности роботи в окремих галузях господарства і в його цілому, дадуть величезний матеріял для всякого рода вимірювань та вичислень, як елементарних так і складних, а обробка цього матерьялу навряд чи може бути обмежена періодом літньої компанії. Праця на огороді, крім безпосереднього вивчення життя рослини, вияснює значіння і особливости ґрунту і ролю його обробки, а також особливости розвитку окремих рослин.

Уход за плодовим садком, навіть за окремими деревами знайомить дітей з життям нового світу — комах, в першу чергу, з шкідниками садка. Життя лісу знайомить дітей з більш складними взаємовідносинами рослинних і животних організмів. Тут іде безупинна боротьба за існування, боротьба за промінь світу, за їжу, за місце на земній поверхні. Сезонні зміни пейзажів, зміна окраски полів та лугів дають найбільш цінний матеріял для художньої творчости

В процесі праці з дітьми не може і не повинно бути сумніву в несистематичности педагогічної праці. В живій книжці природи немає початку й немає кінця і починати її можна як з любой сторінки так і з де-кількох зразу. Справа керownika тільки допомагати дитині розкривати цю книжку, читати вона буде сама. Не слід боятися і того, що господарча праця дітей, покладена в основу всієї літньої компанії, буде відвертати їх увагу від книжки природи. Вони будуть читати її в процесі самої праці. Більш того, тільки в процесі праці вони й будуть читати її активно, безпосередньо приймаючи все написане. Правда в зв'язку з господарчою необхідністю розподіл праці і його організації, читання буде почато окремими групами дітей з різних сторінок. Але тим жвавіше і цікавіше може бути організовано взаємне ознайомлення з проробленим матеріялом. Покласти господарчу діяльність в основу літньої компанії зовсім не значить, що треба весь час дітей заповнити фізичними працями і кинути всі їхні сили на огородні та польові роботи. Ще раз підкреслюється цілковита *непринциповість не тільки перевтоми, але і довгого втомлення дітей*. Коли це буде мати місце, коли діти не будуть утримані в рамцях посильної для них праці, то не тільки не може бути розмови про педагогічну працю з дітьми, але і господарчі завдання залишаться не здійсненими. Діти повинні мати можливість продовжувати свої заняття ріжного рода містечтвами музикою, співами, малюванням та инш. і мати необхідний час для відпочинку.

З другого боку і фізична праця не повинна бути одноманітною. Крім основної сільсько-господарчої праці залишається і біжуча праця в будинку і підготовка до зімньої компанії, по-

ліпшення гігієнічних умов в будинку, його оздоблення, запас різних матеріалів (глини, піску і всякого рода „подарунків природи“ і для різних праць). Необхідно нарешті використати літній період для одержання різного екскурсійного матеріалу—окремих сторінок із книжки самої природи, щоб схоронити з нею безпосередні стосунки і в той час, коли вона буде зачинена для нас сніговим покривом.

В заключення необхідно зупинитися на організаційних формах господарчої і педагогічної праці будинку. В зв'язку з поширенням господарчої діяльності і поглибленням педагогічної праці організація колектива кожного будинку повинна одержати дальніший розвиток в напрямку форм і методів колективної праці і активної участі дітей в усіх галузях праці будинку. Крім існуючих

зімою різних господарчих комісій потрібно буде утворення нових, які б мали своїм завданням проведення літньої компанії в тій чи іншій галузі загальної праці. Розподіл всієї роботи повинен провадитись при безпосередній участі самих дітей. Поскілки педагогічна праця буде зв'язана з працею господарчою з'явиться необхідність нових гуртувань дітей і в галузі педагогічної праці. Основним принципом такого гуртування повинен бути активний інтерес самих дітей до тої чи іншої праці. Тільки вільна і колективно організована праця дітей вкупі з керівниками може подолати всі труднощі переведенням літньої компанії в кожному дитячому будинкові і дати добрі досягнення в галузі педагогічної праці.

Збірка Головоцвуху „Вес-літн. триместр.“

Переклад Є. М—ої.

Запасаймося матеріялами для ручної праці!

Одне з головних завдань в галузі соціального виховання—є здійснення творчого трудового принципу по всіх дитячих установах. Підходячи до практичного розв'язання цього завдання, наперед всього потрібно з'ясувати, які матеріяли треба дати дітям для їхніх праць, бо вибір того чи іншого матеріялу має величезне значіння для розвитку дитини. Тут потрібно виходити з загально-педагогічних положень. Одне з них—брати весь матеріял для дитячої праці безпосередне з оточуючого їх життя, даючи змогу дітям самим брати те, що для них цікавіше, зрозуміле, а не накопичувати перед ними чужих виробів з крамниць, складів.

З боку цього надзвичайно користний так званий бросовий матеріял, себ-то,

все, що дитина зможе принести з дому, з двору, речі, що виконали своє призначення в домашній чи громадській службі. Ріжні баночки, коробочки, жостянки, дощечки, шматки картону, пробки, різні кольорові блянки старі, обверточний папер, шклянки, коточки з ниток, шматки різного паперу—все це суть для дитини речі великої вартости, до того ще гарні старі знайомі.

Ще більшу вартість має природній матеріял, все те, що можна взяти з оточуючої природи.

На жаль, останнє джерело мало популярне й до цього часу, і коли бросовий матеріял заняв видне місце, то природній—ще ні. Наші педагоги часто й часто страшенно жалкують за фаб-

ричними ляльками, автомобілями, сви-
стульками, бо то все „таке гарне бли-
скуче“...

Немає тепер по крамницям, або не
має коштів, значить—немає нічого для
дітей.

Пояснюється це тою одірваністю
педагогічної практики од життя і при-
рооі, а також, що на різних педаго-
гічних курсах, інститутах, де практи-
кувалось питання дитячої праці, про-
роблювався матеріял фребелівський—
папер всіх гатунків, стружки, шерст,
гарус, палічки, сірнички, і почасти бро-
совий матеріял; про природний навіть
в більшості не згадувано було. Одже
педагогічне значіння останнього ост-
ільки важливе, що на здобуття й пе-
реробку його повинно віднести першо-
рядне місце по всім дит. установам.
Особливо зараз це питання набирає
ще більшої ваги, бо бросового мате-
ріялу мало, базар же мало дає свої ви-
роби.

Діти, особливо молодшого віку—ча-
сто сидять без діла. Це бачимо навіть
влітку, коли багатство матеріялу може
бути необмеженим по кількості і ріж-
номанітності, звернувшись лишь до
складу природнього матеріялу і підсо-
бників—до природи.

Ліс, поле, луки, берег річки, бурти
піску, левадки, садки, коли вдумливо
пошукати дадуть такі чудові, змістовні
речі, що значно поширюють простір
дитячої творчості, збуджують дух до-
сліджування і спостереження.

Квіти, трава, листя глина, камінці,
кременяхи, черепашки, мох, жолуді, яли-
нові та соснові шишки, березова кора,
гілля, дубці, лико з липи, кора, лоза,
солома всіх хлібів і колірів, куга по річ-
ках, болотах, латаки, ряска, лишай і на-
рости на деревах, печериці (уникати
отруйних), рогіз, очерет, кушір, осока
і т. п.—це ж дає таку силу безкрайне-

ріжноманітних виробів і комбінацій,
задовольняючи малих і більшеньких ді-
тей. Цей матеріял повинно використа-
ти можливо ширше, повніше і не тіль-
ки по літніх дит. установах, але й по-
стійними Дбудинками, трудшколами,
дитклябами.

Одже для праці взімку необхідно за-
готовити матеріял з літа, для чого
всім керовникам д. установ, інструкто-
рам соцвиху негайно приступити до
плянної компанії в цьому напрямкові.
Повітосвіти мають ставити питання
про заготовку матеріялу на конферен-
ціях, з'їздах робсоцвиху.

Протягом літа дит. установи повин-
ні заготовити природнього матеріялу
в такій кількості, аби цілком забезпе-
чити себе на зіму; для цього викоро-
стовувати гулянки і екскурсії, з'єдну-
ючи де-кілька колективів, уряжаючи
спеціальні дитячі експедиції (із стар.
дітей) і под.

Весь цей матеріял може бути вико-
ристаний для ріжноманітних праць-ляль-
ок, гри, а також для прикрас помеш-
кань, які зараз надто вже схожі на
казарми.

Картини з квітів, листя, в рамках з
моху і лишайників, аплікація з засу-
шених рослин, насіння, сухих ягід,
палічки з очерету, маленькі стільці з
лози, куги, вазончики для сухих рослин
з глини, зв'язки безсмертників, василь-
ків, щебрецю—це все ж так охоче про-
роблюють діти і це зразу так прикра-
щає кімнати дитячі. (Про прикраси кім-
нат див. „Збірку мат. по соцвиху ч. II“).

Играшки, пороблені з лози, соломи,
кори, куги, дерева, дощечок—такі про-
сті, легко вироблюються і мало псу-
ються.

Неможливо перерахувати всі ріжно-
манітні форми комбінацій; тут відо-
грає ролю смак дітей, нахили і звички,

досвід і фантазія. Потрібно лише втягти педагогічні сили для плянної організації збору матеріялу і педагогічного використання з дітьми...

Губсоцвих пропонує всім Відосвітам, Педрадам, робітн. соцвиху виконати

вищенаведений обіжниковий лист Наркомоса і широко повести компанія збору матеріялу,

Завгубсоцвих (*підпис*).

Інструктор М. Биковець.

Травня 12 дня.

Природничі екскурсії в околицях м. Полтави.

Де-яким з великих міст України, як от Харків та Київ, пощастило мати друковані провідники по своїх околицях, в яких можна знайти коротенькі відомости природничого характеру про найбільш цікаві місцевости для провадження шкільних і інших екскурсій, а поде-куди і пояснення для керовників цими екскурсіями. Для Полтави ми не маємо не тільки хоча б коротенького провідника по її околицях, але й ніяких певних вказівок на те, куди можна піти з екскурсіями, щоб бачити найбільш характерні риси нашої природи і знайти матеріял для пояснень по природознавству (краєзнавству). А проте ніяк не можна сказати, щоб околиці наші не уявляли ніякої цікавоти для екскурсій, щоб поблизу самого міста ми не знайшли багато матеріялу для пояснень по різним питанням природо—і краєзнавства. Навпаки, може ніяке велике місто України не знаходиться в такому гарному стані що до провадження екскурсій, як Полтава. Невеличкий порінюючи радіус самого міста, місцеположення біля самої річки значної частини міста, рел'єф і походження поверхні, остатки бувших лісових масивів—все це робить Полтаву одним з найбільш зручних місць для провадження екскурсій. Автору цієї замітки при провадженні екскурсій з дітьми та дорослими на протязі десяти років рідко траплялося так, щоб за

одну екскурсію не пощастило давати пояснення по де-кільком питанням, що вимагали кожне зовсім різних природних обставин і багатого матеріялу для ілюстрацій. Екскурсії ці робилися і з метою ілюструвати одно певне питання, яке висувалося перед екскурсією, і з метою просто познайомитись з природою якогось шматка землі в його цілому, з його геольогічною і ґрунтовою будовою, з його рослинністю та животинністю, що можна було зустрінути в той мент на цьому шматку. В результаті провадження цих екскурсій у автора накопився досить великий сирий матеріял для опису природи околиць міста Полтави, на підставі якого він дозволяє собі скласти цю невеличку замітку, що може хоч трохи допоможе керовникам екскурсій швидко орієнтуватися в виборі місць для екскурсій і відхилить випадки невдалих екскурсій, коли вже на місці виявляється, що власне і йти було ні для чого, бо в обраній місцевости ніякого матеріялу для пояснень життя природи немає і не могло бути.

Найкращі місцевости для екскурсій.

В якій би бік Полтави не піти скрізь вже майже по-під самим містом ми знайдемо таку місцевість, в якій маєтся досить великий матеріял для пояснень по природознавству і краєзнав-

ству. Найбільш близькими від міста з'являються ті околиці, що лежать між півднем і заходом і навіть далі на північ. Тут ми маємо яри за Кобищанами, чудесні терасові луки в напрямку на Нижні Млини з найкращими біля Полтави оголеннями геольгичних нашарувань межиріччя Псіол-Ворскла з шарами третичного і льодівцевого походження, далі Пушкарівський ліс. Шведська Могила, Досвідне Поле, Садівничий Технікум і яри по струмку Тарапунці. На північ маємо Манастирську горку, затоки річки Ворскли біля насипу залізниці, сосновий ліс „Рудне“, піски і луки по річці Кокомаку. Між північю і сходом маємо саму річку Ворсклу і піски на Микільське, між сходом і півднем луки, затоки і піски біля Трибів, гайки і луки Терешків та піски Зінців. Всі зазначені місцевості лежать не дали шости верст радіусу від центру Полтави, окрім „Рудного“ і місцевості за Трибами. Яка з них найбільше підходить до тої або іншої вимоги екскурсії, буде видно з дальшого опису кожної місцевості зокрема.

Яри за Кобищанами и терасові луки на Нижні Млини.

Містяться зараз вниз від Кобищанської церкви, між нею і цегловим заводом бувш. Фон Беллі. В першому ярі, що тягнеться під містком на завод і праворуч від нього маємо нашарування до глауконитових пісків. Добре виявлений шар третичних пісків різного кольору і третичні рябі глини, що сильно повивітрувалися. Верхній шар (льосу) зовсім знесений поверховими водами і його можна добре бачити далі по другий бік гори в глинищі заводу, де на протязі кількох тисяч квадратних сажень знятий верхній шар і можна бачити розріз льосу на вертикальних стін-

ках. В Кобищанському ярі легко знайти кістки вимерлих животин крижаної доби (мамут, носорог, тур), що поволі випадають на дно яру з вертикальних стінок або познесені сюди тими водами, що зруйнували верхній шар яру. По другий бік заводу Фон-Беллі по дорозі з Куликів на Нижні Млини) знаходиться другий ярок з тими ж нашаруваннями, але глини лежать тут двома шарами різного кольору і що верхній шар рушить по нижньому, завдяки чому горка „повзе“. На дні цього яру, коли копати лопатою, можна досягти нашарувань глауконитових пісків. За яром, коли йти півгорою в напрямку на Нижні Млини тягнуться чудесні терасові луки з їх надзвичайно багатою і різноманітною флорою. Це одно з найкращих місць для ботаничних екскурсій, коли маєтсья на меті дати знайомство з рослинністю відкритих місць лучного характеру.

Пушкарівський ліс.

Дорога йде або через нове кладовище або по Констятиновській вулиці вниз, залишаючи нове кладовище ліворуч і проходячи через двір молочної ферми. По дорозі весь час йде лісовий суглинок (свідок колишнього лісового масиву вповодж течії р. Ворскло в межах Полтавського повіту. Де-кілька ярів порівнюючи недавнього походження з закругленими і задернованими боками. За фермою невеличке багонце що позаростало осокою, кугою та ряскою. Тут багатий водяний світ животин та рослин. Прибережні солонці з їх особистою рослинністю. Від Полтави до самого Пушкарівського лісу йдуть переважно засіяні лани, де чималий матеріал для розмов про смітну рослинність і про її біольгичні пристосування захисту від животин, від сухости то що).

Сам Пушкарівський ліс, власне кажучи та його частина, що ще залишилась по другий бік яру) складається з бересту, дубу, чорноклену і подекуди липи. Багато чагарників на порубках (ліщина, бересклет) і типової лісової травянистої рослинності. По-над лісом іде рівчак (раніше з проточною водою і кущами лози), що переходить в широкі луки біля самого села.

Шведська могила.

Дорога йде по Куракинській вулиці, потім повз Київського вокзалу і далі по-над залізницею в напрямку на Харківський вокзал. З початку йдуть будівлі, між ними праворуч дороги часовня з різбляним іконостасом роботи місцевих кустарів, далі лани. Сам ліс досит порубаний і засмічений. Єсть рація йти сюди або рано по весні, щоб подивитися на весняну лісову рослинність, або з початку липня, щоб спостерігати росквіт дзвоників. Вподовж полотна залізниці багатий матеріал для спостережень над зміною рослинності під впливом діяльності людини.

Досвідне поле.

Дорога йде по Куракинській вулиці далі на Павленківську площу і прямо по шосе. По-за межами города тягнуться посіви самого досвідного поля. Мета екскурсії подивитися на роботу Досвідного поля. Тут ми маємо переважно польові культури, що ведуться під доглядом і по вказівкам наукового персоналу і мають на меті довідатись про найкращі умови росту культурних польових рослин. Частково провадяться також роботи по огородництву, скотарству і бжільництву. Слід ознайомитись з лабораторією по боротьбі з шкідливими комахами (ліворуч від головного будинку в так званому „Старому Хуторі“) і роботою, що вона про-

вадить. За Досвідним Полем тягнуться ярки з лучною рослинністю (толока). Праворуч — невеликий ярки з чагарниковою поростою, що тягнуться аж до великого приманастирського яру. Тут чудесне місце для спостереження над комахами.

Садівничий Техникум.

Дорога з початку та ж, що і на Досвідне Поле, але з Павленківської площі треба звернути на Покровську вулицю (або йти по Сінній площі і потім звернути на ту ж вулицю з другого її кінця). Садівничий техникум дасть уявлення культури садових та городніх рослин, познайомить з різними культурними деревами (фруктові, голчасті, листясті і д. д.), ягідними чагарниками, квітництвом, лікарськими рослинами, парниковим ділом, бжільництвом і т. д. Городне господарство поставлено тут досит широко, здобувається сортове насіння ріжних городніх рослин і почасти квіткових. Цікаво оглянути в осени роботу сушилки і заготовку овочів та фруктів на зиму. Біля Садівничого Техникуму в напрямку на Овражню вулицю тече струмок Тарапунька, який в межах самого Техникуму переходить в штучний ставок з примитивним шлюзою. По оврагах біля цього струмка виходить на поверх третична ряба глина, що оголилась завдяки змиву верхніх льодівцевих нашарувань. Тут же цілі зарості будяків з їх багатою фавною фавною мух і прозорокрилих.

Манастирська горка і луки затоків р. Ворекли.

Цікаве місце для спостережень над водяними фльорами та фавною. Йти треба на Манастир, обходячи його праворуч. Тут багато луків і затоків з окремими гайками. Бувший манастир-

ський ліс весь вирубаний і залишилась тільки або парости терену, шипшини чи глоду, або поодинокі дерева. Слід оглянути монастирський фруктовий садок, який має промислове значіння. Тут багато сортів фруктових дерев і чагарників.

Сосновий ліс „Рудне“ і піски на Свинківку.

Іти або через „Жигалові Млини“ (ліворуч від монастиря) і потім переїзжати через Ворсклу на човнах або йти на залізничну Харківську станцію, не доходячи її звернути ліворуч по шосе на Руновщину і йти в напрямку на Свинківку повз залізничного полотна на Харків. На півдорозі між Свинківкою і Полтавою звернути ліворуч на сипкі піски і йти в ліс за цими пісками. Експедиція досить далека—8—10 верст, але надзвичайно цікава. Виходячи за привокзальний район будівель ліворуч від них знаходимо невеличкий сосновий гайок, посаджений тут мабуть років не більше двадцяти. Далі йдуть ліс на болоті і ярки. Це місце багате на всеяке птахство. За сосновим гайком видко широку площу присвинківських пісків, за якими чорніє і самий ліс „Рудне“. Між бором і селом Свинківкою містяться чудесні лучні гайки і луки вдовж річки Коломаку, найбагатіші для всяких спостережень і над рослинами і над животинами. В Руднянському лісі багато світлик галявин і узлісь. Типове місце для ознайомлення з життям соснового лісу, досить старого. Дорога через „Жигалові Млини“ менше цікава для експедицій, хоча трохи коротіша. Тут приходить перекресток через бувші греблі млинів, перепливати Ворсклу і йти спочатку верболозом, а потім пісками.

Триби.

Це місце, що лежить недалеко від Харківської залізничної станції, найулюбленіше для екскурсій. Підходячи до самого будинку станції треба повернути праворуч по шосе, перейти колію залізниці і тим же шосе йти до самої дитячої колонії „Ліги врятування дітей ім. В. Г. Короленко“. Місцевісць „Триби“ розташовується поміж старицями р. Ворскла і уявляє цілу низку луків і водяних просторів, де зустрічається багата флора і фауна. Далі на горку йдуть піски (ліворуч і прямо) і невеличкі пороскидані гайки (праворуч). Низовий ліс біля самого хутору „Ліги врятування дітей“ в сучасний мент вирубаний і немає ніякої цікавості. На цій екскурсії можна розказати про утворення ріжного типу багнищ з їх характерними ґрунтами. Багатий матеріял по прибережній і озерній флорі.

Терешки і Зінці.

Іти на Терешки і Зінці можна або через Нижні Млини і потім через греблю або повз вокзалу південної залізниці, як на Триби, але не пересікати колії залізниці, а йти по шпалам в напрямку на Кремінчук (чи Костьград) через залізний міст, що перекинутий над р. Коломаком. При виборі першого маршруту можна використати місцевості, що описані вище. Після переходу через нижнє млинську греблю починаються гайки і луки, що пороскидані вдовж р. Ворскло. При виборі другого маршруту відразу за розїздом біля р. Коломаку роздвоюється залізнична колія, Костьградська лінія бере ліворуч, а Кремінчуцька прямо. В куті між ними стоїть станція „Копили“, а біля неї сипкі піски і порівнює старий бір с. Зінців, правда не-

величкий. Між Зінцями і Терешками зустрічаються невеличкі гайки і озерця. Ця екскурсія мусить мати головним чином завдання різнобічного вивчення будови і життя низини, і прирічних утворень. Животинний світ цих місць

надзвичайно різноманітний і багатий. Найкращі місця для збору плянкtonу і спостереження над життям водяних істот.

В. Ніколаєв.

Обіжнo.

Всім Губ. і повітпрофосам.

Про працю сільсько-господарчих учбових установ в літню пору.

В зв'язку зо всіма умовами сучасної дійсности триместр літній повинен бути використаний для зтворення господарчої бази існування учб. уст. Завдяки скептичному відношенню де-кого, особливо „хозяйственников“, що трактують школу, яко установу словесно-теоретичну, необхідно вказати, що наші школи засвоїли принцип продукційної організації. „Наука через життя і життя через науку“ то є гасло нашої школи і ми повинні виправдувати нашу концепсію. Необхідно розві'яти недовіря господарчих органів при передачі нам радгосів, землі, майна, промислових підприємств і т. п., про складає один з головних стимулів підведення під школу господарчої бази „Не справилося“—це той лейт-мотив, про перешкоджає передавати нам Радгоси, землі, млини, заводи.

Тому повинно вжити всіх заходів для правильної постановки ведення господарства. Всі сили шкільного колективу, окрім науки, повинні бути напроямовані

на справу постановки господарства.

Відповідно місцевим умовам повинно зкоротити час теоретичного навчання з тим, аби восени догнати непройдений курс. Праці учнів комбинувати так, щоби вони мали загально-освітнє значіння, себ-то шляхом введення груп, рівних клясі або бригаді, учень проходив всі стадії праці (участь кляси або бригади на протязі одного-трьох тижнів—на праці одного типу, потім переходка на другу працю і т. д.).

При такому комбинуванні можливо знайти час для чисто учбових цілей (практичні вправи екскурсії).

Всі учасники продукційного процесу повинні бути урівнені пропорційно витраченому часу, в формі харчування, платні і забезпечення на зіму, згідно з нормами, які витримає господарство, але ніяк не більшими норм ухвалених Всеробітземлісу. Це особливо важно втілити в уявлення учнів, для дійсного добримання цих умов. До цього не

треба забувати, що вивчення процесу продукції себ-то пояснення керівників по всім галузям і ментам праці—і є власне кажучи, навчання, а тому про-ведення праць потрібно розглядати не з боку механічного виконання, а й

підведення теоретичних підвалин під ту чи иншу працю.

Завсільгосп. від.

Укрголовпрофосвіти *Супруненко*.

Завсільгосп. п/в. Губпрофосвіти *Ісаев*.

Травня 10 дня 1922 р.

Політосвіта.

Политпросветительная работа на селе.

1. Момент, переживаемый нами сейчас в области политпросветработы на селе, можно с уверенностью назвать периодом паралича политпросветработы. Причин, вызвавших этот паралич, очень много. Одна из основных причин—разруха, поставившая государство в такие условия, что оно не может субсидировать политпросветорганы достаточным количеством ресурсов. Но есть и еще более существенные причины.

2. Революция дала сильный толчок селу культурно просветительной работе (в нашем украинском селе этот толчок выразился еще более рельефно, но в силу гнета над украинской народной культурой при царском капиталистическом строе, культурно-просветительная работа в нашем селе, после революции вначале приняла шовинистический кулацкий характер).

3. В течение сравнительно короткого периода (первые два года революции) наши села покрываются густой сетью культурно просветительных организаций, нередко в крупном селе мы находим просвиту (даже несколько), несколько хат читален и клуб ячейки комсомола и даже отдельные клубы партийных ячеек и незаможных селян. На нашей Полтавщине мы насчитываем 944 просвиты, 1164 хаты-читальни, 670

различных библиотек, 18 сельбудынок, 15 различных клубов, из коих 5 клубов незаможных селян.

В Пирятинском уезде, имеющем 17 волостей, мы имеем 189 просвит, 13 клубов комсомола, 34 библиотеки и 90 хат читален.

В Полтавском уезде, имеющем 20 волостей, мы имеем 173 просвиты, 14 клубов комсомола, 61 библиотеку, 120 хат-читален.

4. Большинство организаций возникли в большинстве случаев, стихийно по инициативе самих масс села, часть из них, как просвиты, подпадали под влияние различных петлюровских, махновских и кулацких элементов, но, несмотря на этот стихийный рост и на влияние враждебных пролетариату элементов на культпросветработу села, необходимо отметить, что партия все же имела благодатную почву для своей пропоганды на селе.

5. Партия своевременно обратила внимание в сторону культурной работы села. X й с'езд проделал в этом отношении большую работу своим постановлением об едином органе по ведению госпропоганды коммунизма (организация главполитпросвета). Это означало, что надо использовать всю сеть культпросветительных организаций на селе для коммунистической пропаганды.

6. Органы Главполитпросвета с этой задачей почти не справились и по сие время. Они не сумели охватить всей этой широкой сети культпросвет учреждений села. Это можно весьма просто доказать: нередко Уполитпросветы не имели точного учета своих просвит, хат-читален, клубов и пр., не говоря уже о непосредственной работе Уполитпросветов, в них. Органами Главполитпросвета, несмотря на проделанную колоссальную работу в общереспубликанском масштабе не было ничего сделано в отношении собирания всех культпросветительных организаций села. И это дало свои отражения. Все эти просвиты, клубы нередко совершенно выходили из сферы нашего влияния (нередко просвита—база контр-революционных заговоров).

7. Партией, в целях обеспечения коммунистического влияния в сельских полит. и культпросветительных организациях, принимались меры и давались директивы ячейкам на местах, но это ни к чему, в большинстве, не проводило. Ячейки были слишком слабы, малочисленны, перегружены другой ударной работой, чтобы вникнуть в сущность работы и принять в ней руководящее участие.

8. Сама же работа, исключая коммунистическое влияние, также сводилась к нулю, по той-же причине распыленности. Нередко мы наблюдали, что ячейка комсомола ведет работу в своем клубе совершенно отдельно от просвиты и хаты читальни, которые были, таким образом, представлены самим себе.

9. Такое состояние политпросветработы на селе при современном положении в обстановке развития частнокапиталистических отношений недопустим. Надо политпросветработу поставить в такие условия, чтобы она име-

ла возможность рассчитывать на местные средства, развивалась и удовлетворяла все культурные запросы трудовых масс села и не вышла бы из сферы влияния политпросветительных органов т. е. партии.

10. В связи с экономическим усилением кулаческих элементов, на селе происходит взрыв кулацкой идеологии, которая начинает группироваться вокруг просвит, с.-х. кооперации и церкви (авто-кефальное движение). Все это ставит политпросветработу перед угрозой захвата ее кулацким элементом и это дает возможность создать им кулацкую общественность на селе.

Для противопоставления кулацкой общественности необходимо близкостоящие элементы села к соввласти и компартии (ком'ячейки, комсомол, незаможники, работземлес и т. д.) собрать вокруг единого политпросветительного центра на селе, проводя это одно временно под лозунгом проверки всех культпросвет. организаций.

11. Необходимо приступить к собиранию политпросветработы. Рассмотрев каждое учреждение, ведущее культпросветработу на селе, мы убедимся, что нередко они ведут параллельную работу, несмотря на то что по существу они представляют собой отдельные частицы сельского клуба (сельбудынка). Об'единить работу на селе—это значит взять курс на сельбудынок.

12. Переход к единому центру политпросветработы (сельбудынок) не должен сопровождаться разрушением того, что в данное время имеется на селе. Слияние должно происходить постепенно и самым осторожным путем, дабы втянуть революционно-настроенную, близко стоящую к нам интеллигенцию, которую всячески надо использовать, сохраняя фактическое руководство за незаможническим пролетарским

слоем и коммунистической организацией.

13. Первый этап к слиянию должен выразиться в организации единого политпросветительного совета, который руководит политпросветработой села. В эти советы надо безусловно вводить наше большинство, проводя нашу коммунистическую линию последовательно, выдержанно, тактично и умело. В процессе работы, единый политпросветительный совет само собой примет форму правления сельбудынка. Сконцентрировав всю работу мы достигнем следующие, преследуемые нами цели: заинтересованность различных групп села в активной работе и в проявлении своей инициативы, разрешение вопроса о местных средствах и развитие самой работы: приближение всей работы села в области политического просвещения, производственной пропаганды и т. д. к партийным ячейкам и ячейкам комсомола.

14. Проведение кооперативными организациями самостоятельной культпросветработы среди своих членов, для нас является угрозой в отношении возможности захвата большого влияния над всей работой кулацким элементом. Необходимо всячески стремиться к перенесению работы кооперативных органов в единый центр—сельбудынок. Кооперативные органы субсидируют сельбудынок средствами из ресурсов, ассигнованных на культпросветработу среди своих членов (перенесение культпросветработы кооперативных органов) сельбудынок безусловно не может проводиться административным путем. Работоземлес также ставить перед собой задачу ведения культпросветработы среди совхозов. И тут необходимо также не давать расплыть политпросветработу по отдельным организациям. В совхозах сельбудынки специально дол-

жны быть приспособлены для пролетариата и работа в них должна подходить к работе рабочего клуба в городе.

15. В работе своей сельбудынок должен ставить перед собой задачу прежде всего и главным образом охват и обслуживание незаможницкой и пролетарской части села, удовлетворение ее насущных потребностей в политической и общей грамоте, проводя систематическую работу в классовом производственном духе (с.-х. культурная работа и т. п.) уделяя много внимания работе среди селянок и селянской молодежи (клубы КСМ сохраняются как секции при сельбудынках) В работе среди незаможных надо стараться вызвать их личную инициативу путем, например, выделения президиума из числа незаможных, обучающихся грамоте, которые являются руководящим органом по ликвидации неграмотности среди всего населения

16. Сельбудынок при непосредственном участии партийных ячеек и ячеек КСМУ освещает во всей своей работе переживаемые нами моменты внутри республики и в международном масштабе. Все время, а в особенности сейчас, в период кампании, организуются систематические лекции по агрономии, пчеловодству, садоводству, и пр. При развитии своей деятельности сельбудынок может иметь свой участок земли, которая разрабатывается силами членов различных его секций и служит источником добывания ресурсов для его работы.

17. Упаркомы должны в настоящее время на политпросветительную работу на селе обратить самое серьезное внимание. Необходимо просмотреть весь наличный состав политпросветработников в уездцентре и по всему уезду при помощи специальных уполномоченных

и через волпаркомы и сельячейки, и выделить в уездные органы политпросветработы наиболее опытных партийных товарищей, дав также более или менее подходящих товарищей для работы в наиболее важных культ-политпросвет органах уездах (на волостях и селах). (Директива XI-го съезда партии.

Нужно избегать частого перемещения политпросветработников. Не менее 1—2 раза в месяц ставить в Упаркомах доклад Завуполитпросветом, постоянно наблюдая за постановкой и ходом работы. Через Уисполкомы в самом срочном порядке разрешить вопрос о местных средствах для политпросветработы, привлекая хозяйственные, кооперативные и пр. организации и

инициативу мест. В ежемесячных докладах особо информировать Губпарком о ходе политпросветработы в уезде. К политпросветработе на селе нужно широко привлечь красноармейские части—политсостав и ком'ячейки.

18. Волпаркомы и сельячейки также должны уделять больше внимания политпросветработе и культпросветорганам, выделяя специальных товарищей для постоянной работы, ставя эти вопросы периодически на свое обсуждение. Ячейкам рекомендуется свою политпросветительную работу среди беспартийных (открытые собрания и пр.) концентрировать в этих учреждениях.

Губполитпросвет.

Всем Уполитпросветам Полтавщины.

Циркулярное № 121 с.

С момента организации Главполитпросвета и его местных органов (март 21 года) и по Второе Всероссийское Собрание Политпросветов мы в области политпросветработы вели только одну организационную работу (вопрос о штатах, о взаимоотношениях с военными, профессиональными и другими организациями). Второе Всероссийское Собрание подитожило всю проделанную организационную работу, отметило, что в основном, эта работа закончена, и подчеркнуло, что необходимо приступить к методической работе. Тотчас же, после II Собрания, начинается постепенное урезывание Политпросветов в денежных и материальных ресурсах (сокращение штатов, снятие с госснабжения). Это ставит перед нами опять организационные задачи. Мини-

мальное сокращение штатов, снятие большинства наших политпросвету учреждений с государственного снабжения заставило нас искать новые организационные формы. Здесь нам пришлось убедиться, насколько наши просветительные учреждения не внедрились в массы. Стоит только снять с госснабжения какое либо учреждение, как оно гложет и закрывается, за неимением возможности существовать. Если всмотреться поглубже, можно найти и причины этого безразличного отношения широких масс к нашим политпросветительным учреждениям.

Наши политпросветорганы по сие время проявляли слишком мелкую опеку над политпросветработой в массах, они не руководили учреждениями (клубами, школами, библиотеками), а не посредственно управляли ими, убивая таким образом инициативу масс. Настоящий момент требует новые формы

минимальное количество ресурсов, необходимость оживления массовой инициативы, состояние аппаратов наших Уполитпросветов требуют новые организационные формы.

Сущность новых организационных форм должна выразиться: 1) в переходе губернского и уездных Политпросветов от административного управления к административному контролю, 2) в установлении твердой сети политпросвету учреждений, 3) собирании политпросветработы на селе, (см. прилагаемые тезисы „Политпросветработе на селе“); и 4) разрешение вопроса о местных средствах.

В целях осуществления перехода от административного к правления к административному контролю устанавливается для Уполитпросветов следующий штат: I. Секретариат.

- 1) Зав. Уполитпросветом - 1.
- 2) Секретарь—1.
- II. Инспектура.
- 1) По библиотечной части 1
- 2) Экс. выст. муз. 1
- 3) Горклубам 1
- 4) Сельклубам 1
- 5) Ликвид. неграмотности . . . 1
- 6) Худ.-пропаганды 1

Всего 8 чел.

Коллегии при Уполитпросветах упраздняются и создаются Совещания под председательством Зав. Агитпропом Упаркома, в составе: Зав. Политпросветом, Старшего инспектора, представителя Уездкома КСМУ, представителя Культотдела УСПС.

Примечание: 1) Старший инспектор выделяется из состава инспектуры по усмотрению Зав. Уполитпросветом и является его помощником.

2) При наличии воинской части, в состав Совещания входит представитель от таковой.

3) Совещание созывается регулярно 2 раза в месяц для разрешения вопросов междуведомственного характера.

Технического аппарата при Уполитпросветах нет и они пользуются аппаратами Унаробразов.

При такой реконструкции Уполитпросветов мы увеличиваем количество исполнителей (инспектура) до 75^{0/0}, количество руководителей уменьшаем до 25^{0/0}. Инспектора самостоятельно ведут работу инструкторскую, и инспекционно-контрольную, как в области методической, так и в отношении хозяйства, и ответственны за свою работу исключительно перед Зав. Уполитпросветом.

Подобная реконструкция говорит за то, что весь центр тяжести работы переносится самим учреждениям (в клубы, школы, библиотеки и т. д.) и устанавливает персональную ответственность руководителя того или иного учреждения.

Тут, уж само собой, выдвигается необходимость установления твердой сети политпросветн. учреждений в городе и единых политпросветительных центров на селе. (См. тезисы).

Вопрос о местных средствах разрешается через Уисполкомы (отдано распоряжение Губисполкомом), следующим путем: 1) ^{0/0} начисления на различные местные налоги и сборы специально для политпросветорганов, 2) ^{0/0} отчисления от периферийного снабжения. 3) специальные субсидии Горсоветов и проф. организаций для политпросветработы среди городского пролетариата и 1) субсидии от различных хозорганов (Земотдел, Кооперация) заинтересованных к работе Политпросветов.

Сельские единые политпросветительные центры преимущественно подво-

дятся под общественную базу и, следовательно, вопрос о средствах разрешается отчасти членскими взносами. Кроме того рекомендуется выделение специальных участков земли, обрабатываемых общественным путем.

Губполитпросвет, посылая настоящий циркуляр и приложенные к нему тезисы „По работе на селе“, циркуляр Губпаркома, и приказ Губисполкома, предлагает немедленно приступить к

осуществлению указанных мероприятий.

Работу предлагается проводить совместно с Упаркомом.

О ходе работы давайте частые информации в Губполитпросвет.

Зав. Губполитпросветом *Сидерский*.

Инспектор Оргчасти *Монастырский*.

Секретарь *Ветцель*.

Соціальне виховання.

ИНСТРУКЦИЯ

о школьно - районном патронировании детей голодающих губернии.

В целях организованного патронирования детей голодающих губерний, переданных Ценсоцвосом Украины на Полтавщину, Губсоцвос Полтавского Нарообраза разделяет Усоцвосы Полтавщины и город Полтаву на школьные районы, определяя их количество по действительному числу школ губернии, по числу наличного педагогического персонала школ, селянских и городских хозяйств.

Осуществление школьно - районного патронирования на местах производится на следующих основаниях:

1. Экономической базой школьно-районного патронирования детей голодающих губерний по каждому школьному району являются сельские и городские хозяйства населения данного района

Селькомы школьного района, а в городах Райкомы, организывают на местах специальный продовольственно-вещевой фонд для патронируемых детей своего района и производят ежемесячные продовольственные отчисле-

ния от местного населения из расчета: каждые 30 трудоспособных селянина или горожанина содержат одного голодающего местного школьного района за счет $\frac{1}{30}$ своего месячного продовольственного бюджета.

Примечание: Вещевое довольствие входит в продовольственную норму и не взимаются особо.

3. Школа каждого сельского школьного района предоставляет общежитие для патронируемых детей путем отвода для указанной цели одной комнаты при школе; в городах общежитие для патронируемых детей школьного района предоставляет местный Райком путем выделения необходимого количества комнат из числа комнат района.

Примечание: Оборудование общежития лежит на селькомах и Райкомах.

4. При невозможности школы каждого школьного района выделить одной комнаты под общежитие для патронируемых детей, местные Волисполкомы или Селькомы отводят соответству-

ющее помещение под общежитие детей в своем районе или помещают их селянам на квартиры по соглашению за счет бюджета содержания ребенка.

5. Осуществление патронирования детей голодающих губерний на местах на основании настоящей инструкции возлагается на Отделы Нарообраза через постановления Исполкомов, какковые органы принимают все меры к тому, чтобы патронирование по школьно-районному принципу проводилось в самом широком масштабе и повсеместном.

6. Административная ответственность за патронируемых детей каждого школьного района возлагается отделами Нарообраза на заведующих школами (голов Педрады), которым вменяются в обязанность воспитание и обучение патронируемых детей наравне с учениками своей школы и общее наблюдение и руководство по части хозяйственной.

Примечание: Настоящий параграф распространяется на председ. Педсоветов и в том случае, если патронируемые дети школьного района не живут в общежитии при школе.

Примечание 2: К педработе с патронируемыми детьми привлекают все школьные работники района по месту жительства не зависимо от того, работают ли они в школах данного района или соседнего.

7. Ответственность за регулярное снабжение патронируемых детей пищевым и вещевым довольствием возлагается в городах на Райкомы, в селах на Селькомы школьного района.

8. Порядок снабжения патронируемых детей пищевым и вещевым довольствием устанавливается на местах в зависимости от условий расквартирования детей, а самое снабжение проводится по требованиям председ. Педсовета школы особо уполномоченным

школьного участка, избранного на общем собрании района.

9. Содержание персонала, специально обслуживающего патронируемых детей при общежитиях входит в общую смету содержания патронируемых детей и проводится на тех же основаниях.

Примечание: Вознаграждение причитается лишь техническому персоналу; персонал педагогический получает вознаграждение на общих основаниях оплаты труда школьных работников.

10. Постоянный контроль воспитательной и хозяйственной деятельности организации, обслуживающих патронируемых детей школьного района, осуществляется местными Отделами Нарообраза через своих инструкторов с обязательным представительством в каждом случае в городах — от Женотделов, Комсомолов и Совпрофов, в селах — от Комнезамов.

Примечание: Нормы представительства определяются на местах в зависимости от местных условий патронирования.

11. Практически патронирование детей по школьно-районному принципу Унаробразам на местах необходимо начинать с разгрузки дет. домов, укомплектованных детьми голод. губерний, для освобождения мест для вновь посылаемых от Губнаробраза для размещения по дет. домам.

12. План патронир. не включает в число патронируемых детей на основании настоящей инструкции детей, переданных Усоцвосам и размещенных уже по дет. домам уездов. Другими словами: настоящим планом не уменьшается количество голодающих детей на уездах, размещенных по дет. домам, но безусловно сохраняется, т. к. вместо распределенных по школьным районам детей дет. домов освобожденные в дет. домах места будут заполняться вновь

присылаемыми до момента полного укомплектования каждого школьного района пропорционально экономической его возможности.

13. Фактическое количество патронированных детей для каждого школьного района устанавливается на местах пропорционально местному фонду продовольственно-вещевого месячного отчисления и в зависимости от наличия сельского трудового населения.

14. Экономический фонд устанавливается комнезами и селькомами на общих собраниях населения школьного района.

15. Общим собранием населения школьного района предоставляется право каждому трудоспособному гражданину принимать на свое индивидуальное содержание детей, подлежащих патронированию, по соглашению, взамен взносов отчисления в общий экономический фонд школьного района.

16. Унаробразам вменяется в обязанность ежемесячно сообщать Губнаробразу о ходе школьно-районного патронирования с точными цифровыми данными.

Примерный раздел губернии на школьные районы по принципу школьно-районного патронирования детей голодающих губерний.

№№	НАЗВАНИЕ УЕЗДА.	Хозяйств.		По городам.		По уездам.		ВСЕГО.	
		Селян.	Городск.	Число район.	Число детей.	Число район.	Число детей.	Число район.	Число детей.
1	Гадячский	23318	1676	11	55	101	505	112	560
2	Зеньковский	24654	1975	8	40	132	660	140	700
3	Кобеляцкий	35393	2020	—	—	—	—	—	—
4	Конградский	38670	1886	—	—	—	—	—	—
5	Лохвицкий	26458	1689	4	20	123	615	127	635
6	Лубенский	21724	2349	—	—	—	—	—	—
7	Миргородский	26500	2070	5	25	149	745	154	770
8	Ширятинский	28387	1649	7	35	188	940	195	975
9	Полтавский	34834	10343	5	130	257	1285	232	1415
10	Прилукский	32955	4074	14	70	140	700	134	770
11	Роменский	27649	3337	9	45	142	710	151	755
	ВСЕГО	320720	33299	63	420	1232	5160	1265	6580

Завгубнаробразом *Ганенко.*

Мая 2 дня 1922 г.

Завгубсоцвос *Виктор.*

Инструктор *Дашкевич*

Обіжню.

Всім повітсоцвихам.

В зв'язку з скасуванням волвідосвіт і утворенням при Повітсоцвихові штату інструкторів-інспекторів, які відповідають за д. установи свого типу (по тр. школам, по Д. буд., по охороні дитинства) по двох напрямках:

1) вертикалі—Губ. інструкторам-інспекторам своєї галузі (тр. шкіл, Д. буд. охорони дитинства).

2) горизонталі—завід. повітсоцвихом, завповітосвіти і виконкомом.—

Гурсоцвих наказує надіслати список свіх ін—рів, додавши до них анкети і коротеньке суррикумом вите кожного—для затвердження, і на далі при різних призначеннях обов'язково надсилати списками для затвердження.

Практика інструкторського об'єднання Губсоцвиху встановила 3 ступені інструкторів соцвиховання.

а) Стар. інструктор-інспектор-завідуючий Д. установами своєї галузі і відповідаючий по вказаним 2-м напрямкам.—досвідчений, відповідальний робітник, з пед. стажем не менше 2 х років, з освітою не менше повної середньої і різні курси, з інструкторським стажем не менше 1—1¹/₂ років, знаючий добре місцеві умови життя, історичні процеси зтворення економічної бази повіту.

б) Інструктор по (тр. шк. Д. буд., охор. дитинства)—що відповідає за працю перед стар. інструктором-інспектором, виконує працю по

його вказівках з пед. стажем 2-х років, середньою освітою, без інструкторського стажу з меншим значно багажем.

в) Молод. інструктор—як практикант, що працюючи проходить стаж і після цього має бути постановою інструкторського пленума чи затвержений на інструктора, чи знову даний на стаж, в разі незадоволення вимогам пленуму.

При проходженні стажевого часу (од 1 до 4 міс.) працює під доглядом і контролем інструкторів, відповідальної праці самостійно не веде, принаймні в першу половину стажного періоду, використовує маючуся літературу по Соцвиху, для виготовання докладів в пленум інструкторів на теми сучасної педагогіки, організації те що.

Відповідно цих трьох груп інструкторів і оплата праці їхня різниться—стар. інструктор-інспектор має одержувати значно вищу ставку, два других разряди—ставки різні, але з меншою різницею між собою.

Губсоцвих пропонує додержуватись такого пляна організації і підготовки інструкторських сил, надіслати протягом місяця список інструкторів з коротенькими відомостями про життя й працю.

Зав. Губсоцвихом *М. Биковець.*

Інструктор-інспектор *Дашкевич.*

31 травня 1922 р.

Всім повітсоцвихам.

Обійсно.

Для складання на новий учб. рік твердої шкільної мережі 2 х характерів: а) необхідних шкіл, але можливих при більш кращих матеріальних обставинах, і—які будуть існувати після лихоліття 1922 р.

б) минимум тр. шкіл, можливий в умовах б. року і для здійснення якого є всі засоби. Губсоцвиху необхідно мати докладні відомости по кожній волости і загальну зводку по всьому повіту по формі, до цього приложеній.

Губсоцвих попереджає, що кожен Повітсоцвих повинен зібрати точний статистичний матеріал за свої школи,

запас ресурсів, зробити учот бажання селян мати школу утримувати і т. и. і на підставі всіх даних розробити проект твердої мережі шкіл, який доставити з відповідальним інструктором в Губсоцвих для систематичного розгляду і затвердження. Тільки після цього проект мережі починати переводити в життя. Без дозволу Губсоцвиху ні одна школа не може бути ні зачинена, ні відкрита заново. Винуватих в цьому інструкторів труд. шкіл Повітосвіт буде притягнуто до відповідальности.

Врид.-Зав. Губсоцвихом *М. Биковець*.

Інструктор *Дашкевич*.

№ 4059. 31 мая 1922 р.

З В О Д К А

відомостей по..... Повіту.

Про кільк функц. труд. шкіл. на 1-е травня 1922 року.

	На повіті				В м і с т і				Разом
	Укр.	Рос.	Евр.	Інш.	Укр.	Рос.	Евр.	Інш.	
7 річних з підг. класі . . .									
7 річних без підг. клас . . .									
6 " " " " . . .									
5 " " " " . . .									
4 " " " " . . .									
3 " " " " . . .									
2 " " " " . . .									
1 " " " " . . .									
РАЗОМ . . .									тршк.

Циркулярно.

Всем уездотнарообразам.

В Полтаве Губотюстом открыт реформаторий для несовершеннолетних правонарушителей, в каковой должны быть направлены все несовершеннолетние преступники из мест заключения для взрослых о чем войти в соглашение с уездотюстами и в возможно короткій

срок разгрузить все места заключения от несовершеннолетних.

Для перевозки детей в Полтаву можна использовать транспорт и конвой вместе с препровожденными в Полтаву взрослыми заключенными.

1922 г. мая Вридзавгубсоцвос *М. Биковець*
№ 3993. Инструкт *Ефимов*.

Циркулярное распоряжение

Губсоцвоса Полтавщины № 4048 о бесплатной пересылке почтовой корреспонденции от детей голодных местностей к их родственникам.

Губсоцвос Полтавщины на основании приказа по Губотнаробразу от 18—Мая сего года за № 91, предлагает к руководству всем детским учреждениям Губсоцвоса циркулярное распоряжение Уполнаркомпочтеля Укр. от 13 мая сего года за № 34 о бесплатной пересылке простых писем и почтовых карточек от Эвакуированных из голодных местностей детей к их родственникам. Пересылка указанной почтовой корреспонденции производится организованным путем от учреждения, в котором находятся дети из голодных губерний при соблюдении следующих правил:

1. Каждому ребенку предоставляется возможность отправить одно письмо или карточку в месяц.

2. На адресной стороне письма, или почтовой карточки должна быть сделана от руки надпись красными чернилами: „детское голодное“, а на оборотной стороне должен иметься ясный оттиск печати детского дома.

3. Письма или почтовые карточки подаются в почтовое учреждение из детских домов по разносным книгам последних, с обозначением общего количества всех отправленных писем.

4. Каждый детский дом, предварительно до отправки писем сообщает почтовому отделению, услугами коего он пользуется сведения о количестве детей эвакуированных в данный детский дом и имеющих право пользоваться бесплатной пересылкой корреспонденции, согласно пункта первого настоящих правил, при чем эти сведения должны быть отмечены в разносной книге детского дома и заверены заведующим такового.

5. Контроль за исполнением вышеизложенных правил осуществляет через Отделы Уполнаркомпочтеля Укр. и Наркомпроса.

Врид Завгубсоцвос *М. Биковець.*

Инструктор *Е. Дашкевич.*

Всім Повітсоцвихам.

Губсоцвих наказує заповнити срочно відомости санитарного листа, і зробивши зводку по цій формі—надіслати срочно в Губсоцвих для пересилки Наркомосу.

Завгубсоцвих *М. Биковець.*

1922 р. 1 червня.

Інструктор *Дашкевич.*

Внутренняя обстановка.

1. Стены и потолок: оштукатурены, оклеены обоями, голые, деревянные
2. Полы: выкрашены, плитонные, покрытые линолеумом, деревянные
3. Подметаются полы: мокрым способом (опилки, о'рызгиванием), сухим (щеткой и проч.), моются полы ежедневно, через день или ранее (тряпкой, шваброй)
4. Классные доски: покрашены прочной краской, краска стерлась; стираются доски: сухой тряпкой, влажной
5. Классная мебель: парты двухместные и многоместные старой системы, система парт нового типа столы скамьи.
6. Водопойки: сосуд деревянный, оцинкованный, глиняный, закрыты, открытый, сколько кранов, кружек
7. Имеются ли приспособления для очистки обуви от грязи
8. Кровати: достаточно ли, нет, не хватает до нормы деревянные, железныс, нары
9. Столики в спальнях имеются, нет, достаточно, нет
10. Столовая: столов стульев скамей на число детей
11. Имеются ли умывальники; индивидуальные полотенца или общие
12. Посуда (тарелки, миски, ножи вилки, ложки), сколько не хватает до нормы
13. Кухонная утварь (достаточно ли, недостаточно)
14. Белье (количество смен на одного ребенка)
15. Изоляционная комната, оборудование кроватями столов табуреток шкафов умывальников

Подпись врача

Подпись завед. учреждением

1922 г. дня.

Убедительная просьба

ко всем органам Народного образования и гражданам войти в положение родителей, потерявших своих детей теперь ищущих их и сообщить в Губсоцвос как можно скорее их местонахождение. Следующие родители ищут своих детей.

1. Балаина
(мать).	ищет детей	Марка сына 10 л.
Анну 12 л.
Федора 15 л.	Брянской губ., Корочевского у., Шаблинской в. село Робе.
2. Побережная
(мать).	" "	Юлию 14 л.	Из Костромской губ., При эвакуации. г. Голичо.
3. Хаверко
(отец).	" "	Агрипину 7 л.
Екатерину 2 л.	Подольская губ., Проскур. у., Юрнецкой вол., село Иванковцы. З Ю. Ж. Д.
4. Чимичалов
(отец).	" "	Григория 6 л.
Анастасию 4 л.	Полтавской губ., Конград. у., Руновская вол., село Зеленельное.
5. Поречная
(мать).	" "	Константина 10 л.
Алексея 8 л.
Илья 6 л.
Иван 4 л.	Черниговск. губ., Козелец. у., Новый-Басан. 15 апреля 22 г. переведены были из 2 пр. неизвестно куда
6. Шарый	" "	Андрей	Самарской губ., Новоузенский у., Красная рек. вол. С 22 октября 21 г.

Організаційно-інструкторська частина.

Плян інструкторського обслідування установи соціального виховання.

I.

В процесі революційної боротьби пролетаріатом створено нову систему виховання дітей, нові форми й методи праці з ними. Накреслення загального стану кожної установи соціального виховання, учот її праці конче складне й болюче питання. Нові форми виховання дітей вимагають і нових прийомів учоту праці, нових форм обслідування.

Установи соціального виховання значно трудніші для інструкторського обслідування, чим, скажемо, стара школа, де панувала рутинна, де все було збудовано по абстрактній схемі і легко вкладувалося в рямці звичайного огляду. Сучасні ж установи соціального виховання вимагають особливих форм обслідування.

Данні інструкторської практики в установах соціального виховання накреслюють до певної міри конкретний плян, що до всебічного обслідування, який тут нижче й подається.

Але повинно зауважити, що обслідування буде тьді справжнім обслідуванням, коли будуть зазначені всі можливі числові данні. Крім того, для обслідування по такому плянові не досить лише огляду установи, а треба увійти в тісний зв'язок з життям данної установи, що потребує значного часу.

Зрозуміло, при сучасній бідності інструкторських сил в апаратах соціального виховання не приходиться мріяти про численність таких обслідувань. Гарно, коли повне обслідування кожної установи буде зроблено не менше двох

разів на протязі року з перервою між ними до півроку приблизно. Тоді була б яскравою картина стану установи, її поступу чи занепаду. Але при неможливості цього й одноразове таке обслідування конче необхідне.

II.

ПЛЯН ОБСЛІДУВАННЯ.

Назва установи: час заснування; нова чи переорганізована з другої

Рік, місяць, день обслідування

Хто обслідував (з якого відділу інструктор і які ще представники були присутні).

I. Зовнішні обставини, що впливають на життя установи

1. *Географічні умови:* особливості природних умов місцевості (рельєф, дачинь води, лісу та ин.).

2. *Культурно-побутові умови:* осередок, в якому міститься установа (місто, село, хутір); населення осередку (кількість, його національний склад, грамотність, характеристика по культурній та промисловій ознакам).

3. *Економічні особливості:* продовольче питання, паливо, освітлення, інші речі домашнього вжитку: взуття, одяга і т. и.

4. *Політичне життя.* Політична свідомість населення. Кількість ком'ючейок та інших партійних організацій.

5. *Військові умови:* мобілізація, постій війська, близість фронту.

6. *Санітарні умови*: стан помешкань та місцевости. Пошестні хвороби. Смертність. Лікарська допомога.

II. Дитяча установа.

A. Обстановка.

1. Помешкання: спеціально збудоване чи випадкове, його пристосованість, санітарно-гігієнічний стан; загальна кількість кімнат, площа полу, скільки кімнат занято персоналом.

2. Опалення та освітлення; система, запаси, хто опалює.

3. Меблі, кількість та якість.

4. Господарство: подвір'я, садок, город, поле пасіка, птахи, тварини; кількість; час і засоби заведення і т. и.

5. Ідальня та кухня: розмір, обладнання, санітарно-гігієнічні умови.

6. Майстерні, які саме, їх розмір, пристосованість та ступінь продуктивності.

7. Учебне приладдя, кабінети, лабораторії та ин; оскільки відповідають вимогам новітньої педагогіки.

8. Дитячий музей та книгозбірня; їхня організація, поповнення та умови користування.

9. Гуртки: музично-співочий, драматичний, фізичного виховання, історичний, природничий, екскурсійний і т. п.

10. Кімнати для вільного перебування дітей; ванна, уборна та другі.

B. Колектив установи.

1. Вихователі: кількість, освітній ценз, педагогічний та громадський стаж, партійність, належність до профспілки, розподіл учбово-виховательських обов'язків.

2. Технічний персонал; його обов'язки, участь в пед. Раді, дитячій колективі.

3. Діти: кількість загальна, окремо хлопчиків, дівчаток, поділ по національностям, соціяльне становище родини, зріст (максимальний і мінімальний для кожної групи); поділ дітей на групи, скільки в кожній хлопчиків, дівчаток; коли школа—ступінь відвідування. Дитячі організації, їхня мета і конструкція.

4. Самоврядування: Пед. Рада, склад, діяльність президії, окремих комісій. Роль вихователів, дітей, інших представників до Ради.

5. Організація й характер виховуючої праці: а) плян праці з дітьми, на який час складений, що бралось в основу праці, як розподіляються заняття по триместрам, місяцям, тижням; показковий розподіл лекційних та клубних занять на день та тиждень; його відміни від зразкового; порядок життя установи; мова, на якій провадиться праця з дітьми. б) Праця, затрачена на задоволення господарчих та матеріяльних потреб установи: організація харчування, постачання речами вжитку, ремонт помешкань, уход за помешканнями та допомогальними установами, організація господарства і т. п. в) Організація продукційної праці по сільському господарству, в різних майстернях. г) Самообслуговування, форми його, розмір, потреба в ньому і хиби проведення.

6. Освітня праця в зв'язку з трудовим принципом: а) ступінь засвоєння дітьми знаннів з поля рідної мови, природознавства, математики, історії культури й політграмоти та ин.; б) виявлення індивідуальности дітей та громадських звичок: клубні праці, праці в різних гуртках, видання журналів, часописів, улаштування розваг, організація кооперагивів, політичні об'єднання, роль вихователів в утворенні й функціонуванні дитячих організацій;

в) наслідки праці учнів в виді записів, самостійних праць, малюнків, ліпки, діаграм, колекцій і інших форм виявлення дитячої активності і колективизму.

7. Засоби естетичного виховання: малювання, ліпка, музика, співи, драматизація, виховання почуття через ознайомлення з оточуючою природою, творами містечтва та художньої літератури; організація дитячих свят вечірок і др. розваг.

8. Засоби фізичного виховання: харчування, гри, спорт, вправи, навчання на вільному повітрі; участь лікаря в виробленню пляну фізичного виховання та його здійсненні.

В. Дитяча установа й населення.

1. Установа, як культурний осередок в своєму районі: а) організація занять з дорослими, б) улаштування вистав, концертів і т. п. для громадянства; в) організація лект-пункту.

2. Відношення населення до культурної праці установи; допомога цій

останній і форми допомоги, розмір.

3. Роля установи в підвищенні політичної грамотности населення, знищенні забобонів і т. п.

4. Участь установи в пролетарських святах, маніфестаціях, митингах і т. п.

III. Заключення.

1. Оскільки сприяючі зовнішні умови для творчої праці колективу установи.

2. Свідомість колективу що до системи соціального виховання.

3. Оскільки додержано трудового принципу виховання.

4. В чому виявляється гарній бік впливу установи на дітей.

5. Хиби діяльності установи в частині: а) виховуючій, б) господарчій, в) організаційній.

6. Чергові завдання, що стоять перед установою.

7. Оскільки установа забезпечує дитяче населення району і яка загальна потреба в цьому.

Вітерок.

Про інструкторські справоздання.

Зміст справоздання інструктора вже накреслюється із попередніх форм справоздання д. установи і пляну обслідування. Дійсно, коли інструктор мав завданням ознайомитися зі станом соціального виховання певного району, в який він виїхав, то привезені ним матеріял, як заповнений „плян обслідування“ вже сами собою подає відчит за діяльність інструктора і контролює його.

Але інструктор є „інженер“ нової системи виховання і в цьому відношенні доставлені ним матеріяли інформаційно-

статистичного змісту, мало розкажуть про глибоку працю інструктора. З другого боку, коли інструктор додасть свої зауваження до привезених матеріялів — в формі переліку хиб, які знайшов він в обслідуваних д. установах і навіть подасть свої зауваження що до засобів виправлення їх, то й тоді не можна цілком визнати такі матеріяли за справоздання про інструкторську справу.

Далі, — суперечливим є питання, в які термини інструктор складає своє справоздання. Чи після кожної поїздки, чи що місяця, що триместру, чи по ви-

конанні цілої низки виїздів з одною певною метою. Кожна система має свої хиби й переваги. Відчит за кожну командировку буде далеко яскравіший, а ніж за де-кілька виїздів, але в ньому буде поруч з цікавими, живими фактами, багато й дріб'язковости, надмірної деталізації, не буде загальної картини праці й стану цілого району за довший час.

Подаючи ж справоздання після багатьох виїздів—інструктор змалює всебічно стан справи, подасть конче потрібні відомости про розвиток чи занепад діяльності установ, охарактеризує діяльність і напрям її місцевих органів освіти, ріжницю положення справи при першій і слідуючих об'їздах, наслідки поданих ним порад. Інструктор буде мати досить матеріялу для всебічного загального з'ясування справи, але давність попередніх виїздів значна кількість вражіннь значно зтушують яскравість уявлення, поведуть до того, що справоздання стане цілком офіційним по змісту, сухим, без душі. Справоздання ж про живу, рухливу працю, якою є праця по соціальному вихованню в сучасних умовах, само мусить бути повним життя, яскравим.

Одже, гадаємо, найкращі наслідки дала б така система:

Після кожного виїзду інструктор робить доклад в устній формі чи всій колегії від Освіти, чи лише інструкторській, подає на письмі свої висновки що до конкретних заходів до полагодження справи данного району, а в протоколі засідання фіксуються ті з них, що ухвалені всею колегією.

Після ж цілої низки об'їздів (чи в певному районі чи по спеціальному одному якому завданню)—інструктор складає повне справоздання за свою працю, в якому обов'язково зупиняється на тих заходах, що були ним в свій час

запропоновані і ухвалені колегією до здійснення. Таке справоздання має дати широку й докладну картину стану справи розмири і наслідки інструкторської допомоги, поступ чи погіршення діяльності установ Освіти.

Це справоздання не носить характеру офіційного контролю праці інструктора, ні лише інформаційного, а має зачепити питання про самий зміст соціального виховання, вірність взятої освітньої політики, характер інструкторської допомоги, взагалі—справу методологічного змісту.

Ясно, що таке справоздання вимагає від інструктора певних джерел, бо за свої об'їзди інструктор багато бачив, спостерігав цікаві явища й факти.

Вдержати все в пам'яті з яскравістю і силою тяжко. Тому кожен інструктор має вести *щоденник*, куди записує по дням всі свої вражіння, факти, заходи, датує виїзди, відвідування, Фіксує свої зауваження, поради, зміст промов, докладів, записує непорозуміння на місцях, аби в центрі нагадати про певні розпорядження й роз'яснення.

Без щоденника інструктору часто неможливо скласти повне справоздання, тай все рівно кожен інструктор веде запис вражіннь, замітки, з тою лише відміною, що ці замітки не систематичні, не підведені під певну дату і т. п.

Одже—як тяжко, або й просто неможливо дати певний регламент інструкторських обов'язків, а доводиться обмежуватися загальними думками, так і вироблення самої форми й докладного змісту справоздань інструктора в наші часи шукань шляхів нового виховання—уявляється нам неможливим і навіть зайвин.

Ріжноманітні як ніколи місцеві умови праці інструктора, форми здійснення нового виховання, зовнішні виключні

впливи на працю активних робітників соц виховання—це все такі обстави ни, що не рахуватися з ними не можна і не слід. Хай буде „что город то й нором, что деревня—то обычай“. Чим більше різних форм, більше виявлення ініціативи, більше боротьби і шукань, тим краще.

А з часом—весь роспорошений до-свід буде зібраний, провірений і підве-дений в певні форми. Зробить цю працю єднання всіх активних робітни-ків в формі співробітництва в часопи-сах, журналах, збірках, участю на на-радах, з'їздах і т. п.

М. Биковець.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА.

ЦИРКУЛЯРНО.

Всем Заведующим Уотнаробразами и учрежде-
ниями Губотнаробраза Полтавщины.

Распоряжением Штаба Войск Укр-крыма от 12 апреля с. г. № 95,459. Основанном на постановлении Совета Труда и Обораны от 7/IX - 21 г. Пред-писывается всем учреждениям иметь точные сведения об отношении воин-ской повинности состоящих у них на службе служащих и рабочих, при чем все состоящ. на службе не зависимо от занимаемых должностей обязаны состоять на учете военно-обязанных по месту службы и жительства в Губ. и Уездвоенкоматах или на учете лиц медицинского или ветеринарного пер-сонала соответственно в органх Нар-комзема и Накомздрава Республики.

Учету подлежат все граждане муж-ского пола годные по состоянию здо-ровья к несению военной службы в возрасте от 16 до 40 лет, а также лица старших возрастов в том числе и женщины имеющие специально-во-енно-медицинскую подготовку.

Учету подлежат следующие лица по возрастам:

А. Служившие в старой армии.

1. Бывшие генералы и адмиралы в возрасте до 60 лет.

2. Бывшие Штаб-офицеры в возрасте до 55 лет.

3. Обер-офицеры, зауряд прапорщи-ки и юнкера прошедшие ускорен. курс военного училища и школ прапорщи-ков, но неуспевшие воспользоваться производством в офицеры вследствие Октябрьской Революции в возрасте до 50 лет.

4. Юнкера не окончившие училищ или школ прапорщиков, но получившие унтер офицерское звание всех родов войск, кондуктора и квартирмейстеры флота в возрасте до 40 лет.

5. Вывшие военные чиновники воен-ного времени и старшие писаря вы-державшие испытание на бывш. зва-ние чиновников военного времени до 55 лет.

Служившие в Красной Армии

6. Красные командиры (Инструктора) окончившие советские командные курсы командиры кавалерийских и стрелковых бригад, Начальники дивизий и помощники командующих и командование Армиями, Начальники управлений, Отделов частей и соответствующих им по должности в возрасте до 60 лет.

7. Командиры отдельных рот, отдельных батальонов, отдельных батальонов, помощники командиров и командиры полков, Начальники отделений вспомогательных отделов, Начальники технических делопроизводств и соответствующие им по должности в возрасте до 50 лет.

8. Помощники командиров и командиры неотдельных рот, помощники начальников отделений, старшие и младшие делопроизводители и соответствующие им по должности в возрасте до 50 лет.

9. Командиры взводов и все остальные в возрасте до 40 лет.

Учет граждан имеющих военно-медицинскую подготовку производится органами Наркомздрава, а имеющих военно-ветеринарную подготовку органами Наркомзема.

Граждане не выяснившие своего отношения к воинской повинности, а равно и Начальники и руководители Государственных и частных учреждений, заведений и предприятий, кои не

обязывают служащих, в подведомственных им учреждениях состоять на учете военно-обязанных, подлежат строгой ответственности.

На основании вышеизложенного все учреждения и предприятия, Государственные и частные, а равно различные учебные заведения, при приеме военно-обязанных на службу или работу, или для прохождения обучения, обязаны требовать от военно-обязанных представления их личных книжек с отметкой в них о состоянии принимаемых лиц на учете в местном военном учреждении, а от лиц, сверстники коих призваны на действительную военную службу, с отметкою об освобождении от службы по законным основаниям. Если личных книжек или упомянутых в них отметок у принимаемых на службу лиц не окажется, то обязывают таковых лиц личной явке в военно-учетное учреждение для принятия на учет и поверкой отношения к отбыванию воинской повинности и до выполнения этого не производить приема на службу, работу или для обучения.

Сообщая об этом, для сведения руководства и неуклонного исполнения, Губотнаробраз предлагает немедленно составить и прислать Губотнаробразу список всех служащих и рабочих введенного вам учреждения (по г. Полтаве), подлежащих учету по прилагаемой при сем форме, и впредь сообщать таковые каждого 1-го числа. (на уездах в Унаробразы).

Именной список

Сотрудников

с указанием отношения к воинской повинности.

№ №	Фамилия, имя отчество.	Должность	Возраст (год рожден).	Отношение к воин повин. (в этой графе показывает все сведения о службе в ст. армии. или в крас. армии	Где состоит на учете, № лич- ной карточки, если снят то основание.

1922 г. 19 мая № 3796.

Зав. Губотнаробразом *Е. Ганенко.*Управделами *Иванов.*

Обіжник НКО.

**Всім губвідд. Нар. Осв. і відділам
Праці.**

1) На підставі постанови Раднаркома з 11 листопада 1921 р., опублікованої в Вістях з 1/хл 1921—ч. 234, усякі мобілізації робітників освіти і мистецтв рахуються припиненими.

2) Покликані в порядку згаданих мобілізацій і заняті зараз в установах і підприємствах робітники освіти і мистецтв залишаються на своїх місцях, але що до їх правового і матеріального положення, переходу із одного підприємства або установи в друге, звільнення зі служби то що прирівню-

ються до тих службовців і робітників, котрих мобілізація не проводилася.

3) Мобілізації робітників освіти і мистецтв загальні і часткові, можуть проводитися надалі лише в виключних випадках і то кожного разу по окремій постанові Ради Праці і Оборони, яка вноситься через Уповноваженого Н. К. Праці по згоді з Н. К. О. і Ц. К. мист. і осв.

Уповноважений Н. К. Праці *(підпис).*
Народний Комісар Освіти *Гринько.*
Голова Южбюро Ц. К. Союза роб. осв. і мист. *Захар Невський.* Зав. відд. обліку і розподілу роб. сили Уп. Н. К. Праці *Леонидів.*

Циркулярний лист НКО.

Всім Губнаросвітам.

З огляду на те, що випадки порушення декретів про відділення церкви від держави і школи від церкви не припиняються, Наркомос в доповнення до раніше виданих розпоряджень нагадує Вам знову:

1) Навчання закона божого і релігійних вірувань всіх культів для осіб, що не доросли до 18 літ, не може бути дозволено в ніякому шкільному закладі.

Шкільні заклади, в котрих проводяться такі заняття, повинні бути негайно закриті.

2) За стінами шкільних закладів навчання закона божого і релігійних вірувань всіх культів для осіб, що не доросли до 18 літ, ніяким чином не повинні проводитися колективно, бо таким способом виростуть регулярно функціонуючі шкільні заклади під проводом духовництва.

З метою централізації боротьби з порушенням декретів про відділення школи від церкви Наркомосвіти пропо-

нує Вам, керуючись вище вищезазначеними положеннями, розслідувати негайно всі завважені в Вашій губернії факти колективного навчання релігійних вірувань усяких культів осіб, що не доросли до 18 літ, і про вислідки донести до Наркомосвіти. При розслідуванні необхідно в'ясувати характер, форми і методи навчання вірувань і вказати на ті способи боротьби з порушенням згаданих декретів, котрі, по Вашому переконанню, можна би застосувати в життю в загальнодержавному масштабі.

Вашу відповідь на цей циркуляр Наркомосвіти вважає за обов'язкову і термінову.

За Наркома Освіти *Ряппо*. За Голову Головоцвуха *Арнаутов*. Секрет. *Русес*.

Губосвіта наказує всім повітосвітам виконати ці обіжники НКО.

Управділ *Іванов*.

12 травня 1922 р.

Хроника Губосвіти.

Губсоцвих проводить передачу тр. шкіл профспілкам на господарче утримання. Передано 2 шк. т-ву „Просвіта“, 1—союзу робітн. комунгоспод., 1—відійшла до Учпрофсожу. Ведуть успішні переговори з профспілками кожевників і металістів про патрунування школи.

Заняття в тих тр. школах де колектив педагогів міцний і сам акуратно слідкує за відвідуванням школи дітьми та вчителями—йдуть регулярно. Посіщаємість дітей упала $\frac{0}{100}$ на 30, як-де—40%.

Патруновано 5 дбудинків, що дало можливість в дтехнікомі і дб. 14—десть майстерні, город, гарний садок—дати дітям побільшену норму в $1\frac{1}{2}$ хун. хліба; так само побільшена з $\frac{3}{4}$ до 1 хун. хліба—норма і в дошкільних дбудинках. Проводяться енергійно екскурсії по фабрикам, за місто Полтаву—в пригороду, в музей.

Лекції по методиці й тактиці екскурсійної справи, що читав т. Николаєв (5 лекцій), мали мало значіння, слухачів

було мало, а (4 вчителів, 16 вихователів дбудинків, 30 слухачів педкурсів). Головною причиною невдачі є те, більшості педагогів лекції т. Николаєва вже знайомі, а так само знайома трохи невдала система читання лекцій. Після лекцій малось влаштувати з здаткових екскурсій, але відбулося доки що 1 по ботаниці, якими слухачі страшенно незадоволені, завдяки цілковитій неумілости лектора вести екскурсію, особливо ще „зразкову“. Є надія, що екскурсії по зоології і біології пройдуть краще, бо керівниками будуть інші особи, що вмюють вести ексгрупу.

Дтехникум відсвяткував своє відкриття 21 травня цілим святом дитячим з обідом.

Були привітання т. Дробниса від губвиконкому, губкомсомолу, губрадпрофу, дбудинків профспілок. Гості оглянули всі майстерні, кімнати, двір, спальні. Функціонують вже: шевська, портняжна, наукових підсобників, слюсарна, столярна, друкарня. Скоро будуть готові: кузня, картонажна, ткацька. Дітей в інтернаті— , персоналу—педаг. техн.—всього харчується душ.

В с. Великих Будищах Зіньк. пов. в маєтку монастиря заснована дитяча колонія—санаторія, для дітей слабих по здоров'ю. Вже відправлено 60 дітей з дбуд. Там єть молоко, гарне повітря, близість лісу й річку—всі данні на поправлення здоров'я. Діти маюють бути маюють бути по 1½ місяці. Після цього коли поправились, повертаються в будинок, а коли комісія лікарська знайде стан здоров'я незадовольняючим, дитина залишається ще на 1½ місяці.

Голодних дітей по останній зводці маємо: всього на державн. харчуванні дітей 10.247. З них прибувших організовано 10.184. Вони розміщені: Полтава—870, Зіньків—645, Лохвиця—834, Лубні, 585, Миргород—1037, Кобиляки—

1054 Конград—925, Пирятин—1165, Прилуки—1415, Ромни—1354 .

В нормальних дбудинках в м. Полтаві (17 буд.)—1117, по повітах (158 буд.)—8946, всього—10.063 діт.

На громадським патронаті організацій—430, індивідуальнім юридично оформленім—900, не оформленім (прямо по сім'ях)—15.000—всього 16 330.

Таким чином по учоту приблизному на Полтавщині дітей голмісцевостей й сиріт, напівсиріт своїх—під опекою губосвіти і її місцевих органів—36 577. (відомости ці по м. Полтава—на 15/v, по повітах—на 1/iv).

Театр для дітей. Драмстудія робітничого клубу ім. К. Маркса організовує що неділі вистави для дітей в І держав. театрі. частина квитків йде в продаж на повернення витрат, частина роздається по профспілкам, а 250 квитків передається губсоцвиху для його дітей. Губсоцвихом досягнуто згоди з драмстудією вести в програм вистав—замість дівертисменту—рухзиви глі дитячі на сцени, що будуть виконувати діти з дошк. дбудинків під орудою тов. Верховниці.

Екскурсія до м. Полтави. Відбулася вже одна екскурсія учнів старших клас 7 річної трудової школи. Діти були не довго в Полтаві, оглянули музей, Полтаву, побували на де-яких заводах, фабриках. Помешкання для перебування було відведено в одній з тр. шкіл Полтавських.

Дирігентські 8 місяшні курси, що були відчинені ще весною 1911 р. зразу налічували до 75 слухачів, на весну б. р. вже мали: на 1 курсі—15 слух, і на 2—8 с. В праці були значні перебої—ропуски на уборку хліба, під час холодів і т. п. Курси себе не виправдали, бо слухачами були місцеві жителі, всі майжи служачі, заняті. Курси гадається зачинито. тов. Попадіч вніс пропозицію

про відчинення 2-х місяш. диріг курсів з слухачів, командированих з мість правітами, Відосвітами і т. п. Час відкриття гадає з 1/хІ. Губпрофосвіта ще не сказала остаточно своєї думки щодо цих курсів. Великою непереможною майже

перешкодою є: інтернат для слухачів, цілковита самоокупаємість курсів, крім лекторів, помешкання й обладнання лябораторій для праць (музичні інструменти, ноти, папер, освітлення і т. п.).

Хроника повітів.

Роменський пов. 6 дит. будинкам на повіті Повземвідділом відпущено по 5 дес. землі, які Повітосвіта гадала засіяти так: 15%-пшеницею, по 10%-ячмінем, гречкою, вівсом (20%) на сінокос, картоплю, 5% під просо, решту землі-під буряки, капусту, цибулю, моркву (1¹/₂ дес.), огірки, квасолю, посівматеріал дано вже. Бракую 240 пуд. картоплі, але єсть певна надія дістати по комнезамах. Живого інвентаря мало, але частину дає миліція, частина-відосвіти, а то-комнезами. Трудовій кольонії в с. Лозовій дано 3 десятини під картоплю (1 дес.), пшеницю і огороди. Мійським дит. будинкам (6) відпущено 5 дес. під картоплю, огородні рослини. Взагалі землі одпущено коло 50 десятин. Для цієї землі не вистачає 800 пуд. картоплі і жив. інвентаря, хоча будинки сподіваються всього дістати і землю використати як слід.

Полтавський пов. 1. Зріст дитячих будинків надзвичайно великий, прямо стіхийний особливо з осени 1921 року, коли потекли маси безпризорної, безшасної дітвори з Надволжа та голодуючих місцевостей України, а також і місцевих безпризорних дітей.

2. Вступаючи в минулу зіму соцвих мав 12 дитячих будинків постійних з кількістю дит. населення 455 душ, 127 дорослих,— відомости на 1-е травня 1922 р. дають такі результати:—20 дитячих пост буд. з 1011 душ. дітей і 192 дорослих і 1 прийомник (єдина установа в м. Полтаві) відкіля постійно по 20—30 душ дітей,

що тиждня перевозяться в організовані дит. буд. на повіті.

3. Ненормальному зростові дитяч. буд. не має змоги протиставити життєво-необхід. мінімум матеріальних ресурсів і це безперечно, відбивається на матеріальному забезпеченні дитячого населення.

4. Відчувається також гостра недостача в дотепних робітниках, особливо зараз, коли провадиться нова економ. політика переведу дит. буд. на ґрунт самодовольчих колективів, і вихователям доводиться бути не тільки навчателами, а й добрими господарями.

5. Вивчені гірким досвідом минулого голодного літа і важкої зими дитячі будинки з весни 1922 року розпочали енергійну компанію по підготовці господарства. Від Освіти з початку 1922 року було через Повітземвідділ і Повітекономнараду закріплено за дитячими будинками землю більше 400 десятин, з якої 375 дес. поля, 30 дес. городу і 50 дес. лугів, але земля буде використана в час весняної засівної компанії не вся, з огляду на те, що минулої осени уже була поорана і заготовлена для посіву селянами, тому по нормі закріплення землі буде реалізовано і юридично проведено до осени 1922 р. (до 1 вересня, коли кінчається компанія закріплення землі).

6. По скільки весняна засівна компанія не закінчена, немає можливости подати певні відомости про кількість засіву то що. Одначе категоричне завдання яке було

дано від. Осб. ще з початку весни дитячим будинкам про забезпечення городиною повним прожиточним мінімумом буде майже проведено по всіх дитячих будинках без винятку. Також безумовно будуть використані 50% закріплених лук (заготовка сина). Що торкається поля, то озимини дуже мало, тільки в де яких дит буд — (загальна кількість 10 десятин). Ярини приблизно в загальній кількості коло 60 десятин. Крім цього 60% кількості дит. буд. мають садки фруктові, з яких 5—6 садків від 4—10 десятин високої культури, на які звертається особлива увага по охороні та доцільному використанню.

7. Одною з головних перешкод по переведенню засівної компанії була недостача посівного матеріалу і вчасна перевозка останнього, поскільки посівний матеріал був зосереджений в заможних волостях, а будинки розкидані по всьому повіті. Часто доводилось перевозити картоплю, зерно на 40—50 верст.

Посадочний городний матеріал було закуплено Від. Освіти — правда довелося дістати не всі культури, але останні добувались дитячими буд на місці господарчими засобами.

О. Березовець

Костьградський пов. Не дивлялись на те, що повіт вже давно оголошено голодаючим і в дійсності стан селянства й робітництва загального жахливий, становище Дбудинків досить задовольняюче. Робітники трудшкіл забезпечені майже до урожаю пайком з перифе-

рійки. правда нормою такою, як це можливо було для голод. повіту. Заняття по школам ідуть регулярно, особливо гарно працюють старші групи і випускна. Відвідування учнями школи акуратне, чому допомагає заведена система штрафів батьків, що не пускають дітей до школи, або не уважно слідкують за дітьми. Кошти з цього (іноді досить гарні) ідуть на обладнання школи.

Літня компанія буде гарно проведена. Коло 15 десятин при Дб. засіяно і засажено все. Сільськогосподарчі школи мають значні площі засіяної землі.

В останні часи особливо помічається величезний наплив дітей з південної голодаючої України. Завдяки цьому Дбуд., прийомник, ізолятор переповнені в 3—4 рази не проти нормальної норми, а проти сучасної, життєвої. Наплив продовжується і дітей цілковито нікуди дівати. Необхідно скоро розгрузка 200 дітей на інші повіти.

14—15 травня відбулася повітова конференція шкільн. робітників по питанням: історичний матеріалізм, навчання історії, соціальне виховання, доклад Відосвіти, Всемистосу. Конференція цілковито засудила думку, запропоновану предст. Губ.-Всемистосу про батьківські джерела існування школи. Школа має утримуватись всім населенням, а не зацікавленими особами-батьками. Школа безплатна для дитини і платна для населення — цілої громади району.

М. В.

Видає Губосвіта.

Редагує Редколегія:

Фридман — відпов. ред.

Гарнопольська.

Виковець — секретарь-редактор

Ціна ч. 40 коп. зол.

Число випущене 15 червня.

Полтава, Р. Ц. № 863.

2000 пр. друга Радянська друкарня